

Bouwhistorisch onderzoek en archeologische waarnemingen Noordstraat 25, Veurne

Colofon

Opdrachtgever: BVBA Willaert, Ten Briele 14 bus 15, 8200 Sint-Michiels-Brugge

Opdrachthouder: Johan Termote, Veurnekeiweg 9, 8670 Koksijde

Project: Bouwhistorisch opname van het pand Veurne, Noordstraat 25. Archeologische waarneming

Titel: Bouwhistorisch opname van het pand Noordstraat 25 te Veurne

Status: eindrapport

Auteur: Johan Termote, m.m.v. Janiek De Gryse

Trefwoorden: Veurne, bouwhistorisch onderzoek, archeologische waarneming, Koninklijk Atheneum, Veurne Noordstraat 25

D/2017/12.814/4

© Johan Termote, Koksijde, 2017

Ondergetekende aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

1.Inhoud

1.Inhoud	2
2. Doelstelling en uitgangspunten.....	3
3.Historische nota	5
3.1. Algemene historisch-topografische situering.	5
3.2.Historische gegevens omtrent het pand Noordstraat 25	9
4.De bouwhistorische ontleding	15
4.1.Inleiding en methodologie	15
4.2. De kelder (fig.12 en 13).....	19
4.3. De gevels(fig.15).....	23
4.4. De hoofdvleugel	27
4.5. De haakse vleugel	32
4.6. De traphal (fig.33-34)).....	36
4.7.De bekapping(fig.36).....	39
5.Besluit	42
Literatuur	43
Bronnen	44
Oude landmaten kasselrij Veurne.....	44
Addendum: Archeologische waarneming op 2/12/2016	45
A. Kader	46
B. Ruimtelijke situering	48
C. Fotogrammetrische opmeting van de kelder	49
D. Archeologische waarneming.....	49
Bijlage (Fotogrammetrisch onderzoek)	51

2. Doelstelling en uitgangspunten

Het pand Noordstraat 25 maakt sinds 1960 deel uit van het gebouwenbestand van Koninklijk Atheneum van Veurne. De kadastrale ligging is Veurne, 1ste afdeling, nr.207 (deel van 206m).

Het geheel is geen beschermd monument in tegenstelling tot het aanpalende blok van de panden Noordstraat 21 en 23, die respectievelijk bij besluit van 27 oktober 1992 en 2 juni 2004, van dit statuut genieten. Het pand valt wel binnen het stadsgezicht, beschermd bij het besluit van 9 juni 1995. Het pand zelf wordt niet gedetailleerd beschreven in de inventaris 'Bouwen door de eeuwen heen'¹.

Sinds enkele jaren zijn in het Koninklijk Atheneum van Veurne een aantal grondige aanpassingswerken opgestart. De recente nieuwbouwplannen maakten het onderwerp uit van een Open Oproep van de Vlaamse bouwmeester. De opdracht werd toegewezen aan het architectenbureau Vandendries – Capoen uit Veurne. Ter hoogte van het pand Noordstraat 25 is hier een nieuwbouw voorzien, uitgerust van een doorgang naar de Noordstraat.

Vooraleer deze beslissing te nemen wenste het Agentschap Onroerend Erfgoed een onderzoek naar de monumentwaarde van het pand. Deze bouwhistorische verkenning greep plaats van 12 juni tot 27 juni 2014².

Het onderzoek omvatte twee onderdelen namelijk een historisch onderzoek (bestaande literatuur en archiefonderzoek) en een gedetailleerde beschrijving en opname van de oudste elementen (kelder, bekapping, zijgevels...) via een bouwhistorische verkenning.

Uit de gegevens bleek dat de historische en bouwhistorische waarde van het pand hoog is. De monumentwaarde daarentegen is eerder gering: de zichtbare gevels zijn vervangen of grondig verbouwd bij de ombouw in het midden van de 19de eeuw. Deze constructie was een eenvoudig en strak gehouden handelshuis met een bepleisterde gevel.

De bouwfysische staat van het pand bleek slecht. Er waren ook problemen met de stabiliteit. De straatgevel helde zeker een 20-tal cm naar binnen.

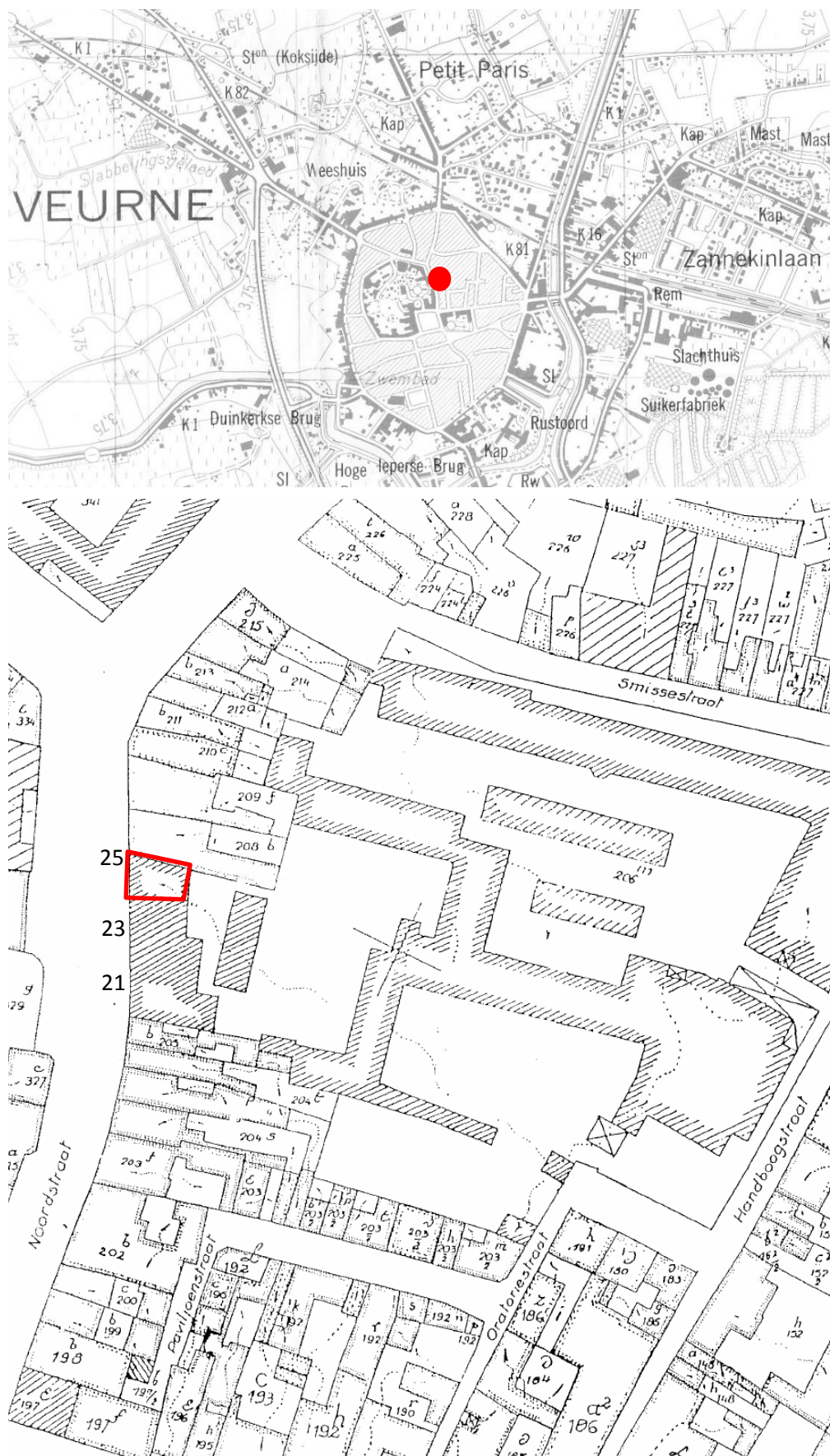
Het behoud van het pand bleek dus niet opportuun. Daarvoor zijn de bewaarde originele resten te weinig zeggend en de kwaliteit van de 19de eeuwse ombouw te gering. Bovendien steken de meest sprekende resten in de tussenmuren met de aangrenzende panden en deze elementen blijven bij de nieuwbouw behouden.

Bij de afbraak werd gevraagd het pand kort voor of tijdens het pand aan een grondig bouwhistorische ontleding te onderwerpen. Dit rapport is hiervan de neerslag.

---

¹ Delepiere A.-M. & Lion M. met medewerking van Huys M. 1982, *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Veurne*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 8N, Brussel - Gent.

² Voor deze problematiek verwijzen we naar: Hendriks, L. & van der Hoeve, J., *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek. Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed*, Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed, Den Haag, 2009.

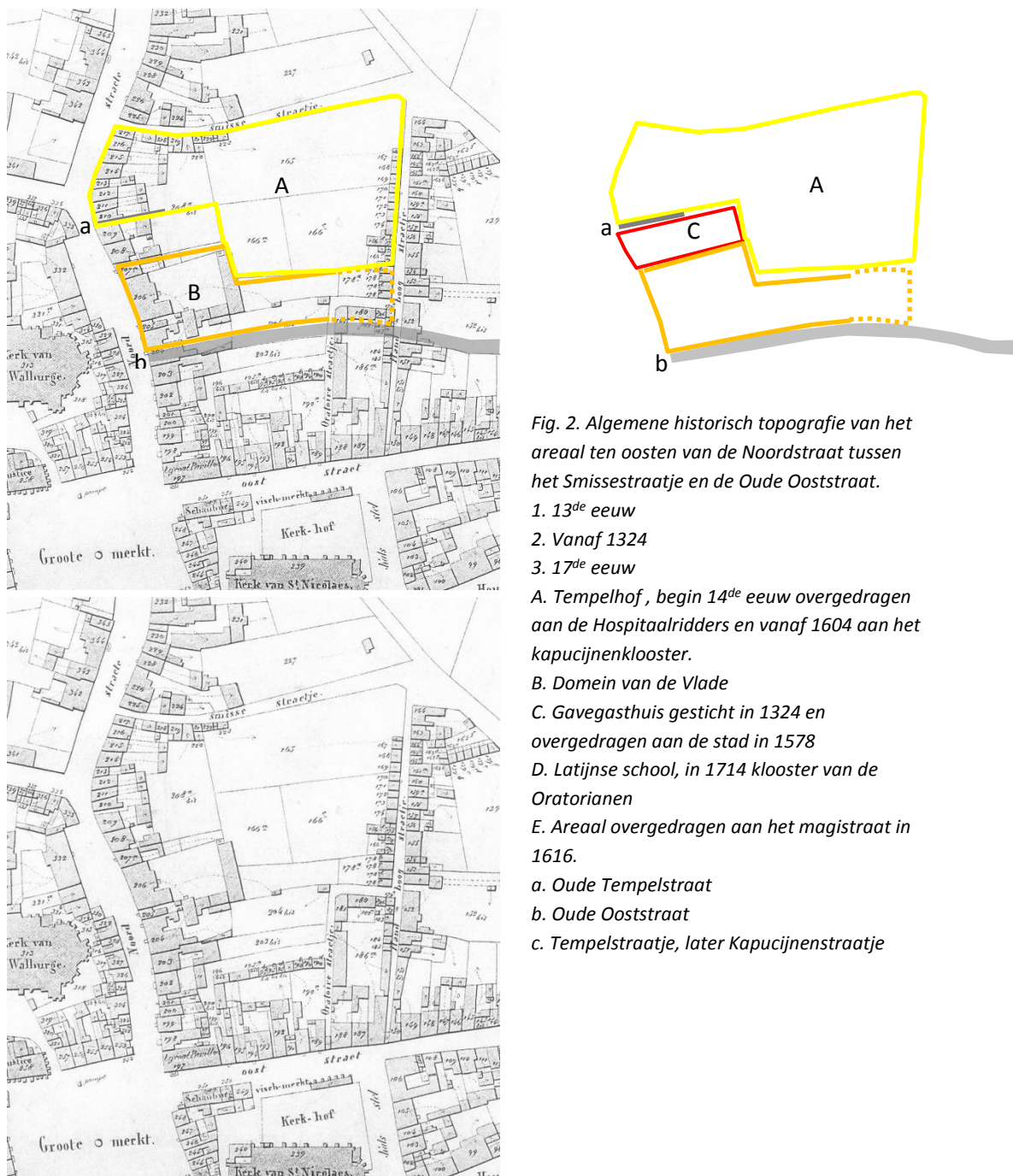
Fig.1. Situeringskaart van het pand Veurne, Noordstraat 25

3. Historische nota

3.1. Algemene historisch-topografische situering.

Op het areaal ten oosten van de Noordstraat en ten zuiden van de Oude Ooststraat kwamen in de loop van de tijden enkele belangrijke vestigingen tot stand (fig.2)³.

³ Voor de bronnen verwijzen we naar de literatuurlijst

Het terrein behoorde mogelijk tot het grafelijk domaniaal domein, dat vanaf de 15de eeuw als de *Vlade* in de teksten vermeld wordt. In de loop van de 12de eeuw kwam ten noorden hiervan een domein van de tempeliersorde tot stand. Mogelijk was het hier uit afgesplitst.

Het *Tempelhof*, waarvan de oppervlakte niet minder dan 1,3 ha bedroeg, was vanuit de Noordstraat toegankelijk via het oorspronkelijke Tempelhofstraatje, dat gesitueerd was tussen de huidige panden 29 en 31 of in het zuidelijke gedeelte van het huidige pand Noordstraat 31⁴. Het wordt afgebeeld op het plan van van Deventer uit het midden van de 16de eeuw. Het terrein werd kort na de opgave van de orde in 1312 door de Johannieters overgenomen en gedeeltelijk verkaveld.

⁴ Renteboeken 1460:

Tneyewe gasthuus staende boosten der selver strate benoordenden hove gheheeten de Vlade ende besuuden an straetkin vanden tempelhove.

Dit straatje is nog aangeduid op de 19de eeuwse kadasterkaarten (fig.2)

In de zuidwestelijke hoek van dit terrein kwam in 1324 het *Gavegasthuis* tot stand, een stichting van Johannes van Dendermonde, kanunnik van het Sint-Walburgakapittel. De oppervlakte van het gasthuis bedroeg ongeveer 1 linie of 0,15 ha. De buitenafmetingen van het perceel waren 23.5 op 58.5 m. Het geheel was ingepland ten zuiden van het Tempelstraatje en ten noorden van het terrein van de Vlade⁵. We kunnen deze instelling plaatsen omtrent de huidige Noordstraat 27 en 29 (Veurne, 1 ste Afd., nrs. 208 en 209). Dit oppervlak is trouwens op de oostzijde nog mooi afgelijnd op de vroege kadasterkaarten⁶.

Ook dit geheel wordt vaag afgebeeld op de kaart van Deventer als een oostwestgericht gebouw met een torenvormige westbouw; mogelijk betrof het hier de oude woning van kanunnik Johannes van Dendermonde.

Het hospitaal werd in 1578 overgedragen aan de stad, die de gronden aanwendde om er de armenschool op te richten. In 1604 werd het geheel, samen met het oude tempeliersdomein, opgenomen in het nieuwe kapucijnenklooster.

De gronden ten zuiden van het Gavegasthuis behoorden tot de Vlade. De verbrokkeling van dit terrein is iets moeilijker te reconstrueren. Een belangrijk gedeelte werd opgenomen in de Latijnse school. Ook het huis Noordstraat 21 behoorde tot dit domein. Uit de teksten kunnen we afleiden dat dit huis aan de straatzijde oorspronkelijk 16,7 m lang was.

---

⁵ Renten Sint-Walburga 1513:

Tnieuwe gasthuus ghelt up alle de huusen ende hovynghen ende met omtrent een lyne lands daer onder oostwaert streckende staende ande oostzyde vander Noordstrate, bezuuden an Tempelstraetkin benoorden ande hoynghe van mynvrauwe de burchgraefnede ghenaeft de Vlade, ende de vornoemde plaetse strect oostwaert jeghen Tempelstraetkin XV roeden (= 58,5 m) ende es breet jeghen de Noordstrate VI roeden (=23,5m).

1601

De Latynsche schoole deser Stede gelt tvoornoemde gasthuys IIIIs VIIId paris isiaers beset op de huysen ende hovyngen vande tvoornoemde schoole, staende ande oostzyde vande selve straete benoorden aen thuys van Jooris Cadock by cope bezuyden t'vornoemde gavegasthuys, staende de tvoornoemde huysen vijf roeden ende vyf voeten (= 20,8 m) noort van het Ingelstratken ende tvoornoemde huys is vooren breet jegen de straete VI roeden ende vier voeten (= 16,7 m).

1601

Tgavegasthuys deser Stede gelt de capelle vornoemt XVs IXd siaers beset op alle de huysingen ende hovynghen met ontrent een lyne lants daaronder staende aende oostzyde vande selve straete, besuyden aent Tempelstraetken, benoorden aende Schoole deser stede ende de tvoornoemde platse es vooren breet jegens de straete VI roeden (23,4 m) ende streckt oostwaert int tempelstratken XV roeden (58,5 m).

⁶ terrein aangeduid tot perceelgrens tussen 222b en 208c

Fig. 3. Uittreksel uit de kaart van de stad Veurne door van Deventer, ca.1555. Op het plan zijn de intussen verdwenen Oude Tempelierstraatje (1), het Gavegasthuis (2) en de Oude Ooststraat (3) nog aangeduid.

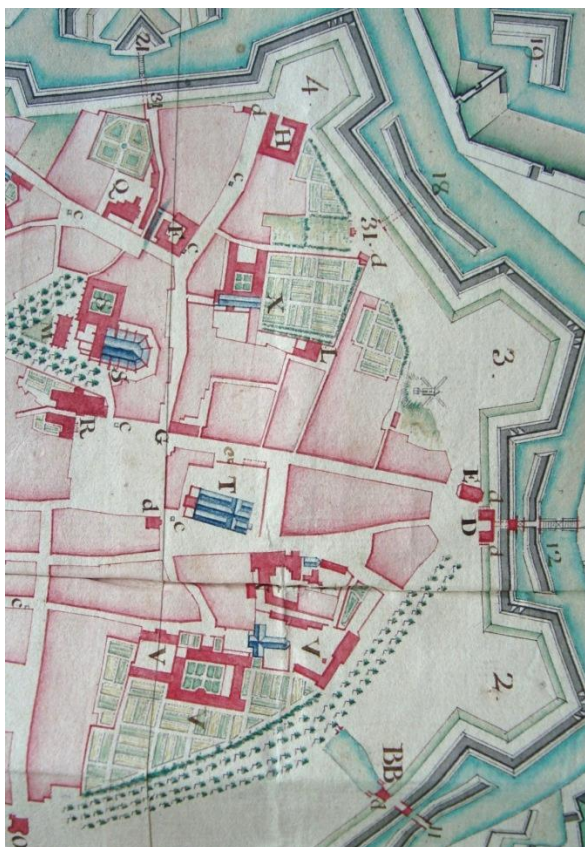

Fig. 4. Detail uit het stadsplan van Veurne en omgeving, ingenieur d'Aymé, 1745. Onder X is het kapucijnenklooster afgebeeld. De kapel, uitgerust met een leidendak (blauwe kleur) is vanuit de Noordstraat toegankelijk via het zogenaamde Tempelstraatje/Kapucijnenstraatje. Op de plaats van het huidige pand Noordstraat 27 lag de doorgang naar de kapel van de Kapucijnen. De nog bestaande schoolvleugel van het klooster van de Oratorianen reikte nagenoeg tot tegen de kapel.

3.2. Historische gegevens omtrent het pand Noordstraat 25

Van het pand zijn heel wat gegevens in de geschreven bronnen bewaard⁷. Het was immers een hoekpand, die dan nog gelegen was binnen een bouwblok vol officiële gebouwen. Het wordt in niet minder dan vijf staten van goed vermeld.

Het perceel maakte deel uit van de Latijnse school en werd 23 april 1613 aan de Generaliteit overgemaakt als compensatie voor een lening, die dezelfde Generaliteit op 6 juli 1610 aan de school verleende⁸. Het perceel besloeg 4 roeden (604m²) en grensde ten noorden en ten oosten enerzijds ten zuiden anderzijds aan het domein van de Kapucijnen en aan dat van de Latijnse School. Deze beide domeinen waren recent van eigenaar veranderd.

Drie jaar later bood het bestuur (een gedeelte van?) het perceel te koop aan. De afmetingen van het perceel bedroegen 21,8 m op 8,89 m of ca. 193m². Voor de bouw zijn er duidelijke voorwaarden zowel naar gabarit, vensteropeningen als naar gebruik⁹. Het gedeelte, dat paalde aan het klooster diende ommuurd met een muur van dezelfde hoogte als de aansluitende kloostermuur. De ozingdrop moest binnen het perceel gebeuren. De nieuwbouw mocht twee bouwlagen tellen. De noordelijke zijgevel - richting klooster - moest blind zijn. Voor de zuidelijke gevel waren twee vensters toegestaan op de verdieping; in de straatgevel en de achtergevel konden vensters aangebracht in de beide bouwlagen. Opvallend was de voorwaarde dat ten eeuwige dage geen herbergactiviteiten, noch activiteiten - met de hamer - in het huis mochten plaatsvinden. De rust in het klooster mocht immers niet verstoord worden.

---

⁷ Deze gegevens werden ons ter beschikking gesteld door André Debruyne.

⁸ Veurne, Oud Archief, nr.1819: Joncker Jan Schinckelle Philips de Mol gouverneurs vande schole deser Stede van Vuerne de welcke uuyt crachte van huerlieden voorseyde qualiteyt draghen uppe joncker Jaecques vande Briaerde heere van Beauvoorde burchmeester ende lanthouder vande commune present ende tzelve accepteerende ten profyte vande Lande van Vuernambacht vier roeden lants quyte erfve toeheborende de latynsche schole deser voorseyde Stede ligghende ter noorthende vande zelve schole streckende zuydt ende noort scheidende ter noorthende up een pilaere vanden nieuwen muer welcke erfve van nu voorts gheemployeert wesen zal ten behoufve van de cloisture vande capucinen binnen dese voornomde Stede van Vuerne en dit in rembursement ende betalynghe vande somme van ses pondt parisis die de voornomde schole gheleent heeft vande beurse vande Generaliteyt vande voorseyde lande van Vuerneambacht up den Vlen juli XVIc thiene omme haere groote tachterheyte te sublimeren volghende de tekst vande rekenynghe vande zelve lande van Vuerneambacht vande jaere XVIc thiene staende folio 47 ende L purgieren de ordonnantie van myne heeren de commissarissen van haere hoocheden ghecommiteert tot auditie vande voorseyde rekenynghe vanden zelve jaere daer neffens op de marge staende ghepasseeert desen XXIIIde aprilis XVIc derthiene

(getekend) De Groote 1613

⁹ Veurne, Oud Archief, nr.1819: Burchmeesters Lanthouders schepenen ende ceurheers der Stede ende casselrije van Veurne ghebieden al wettelicke te coopen mettenclapslach ende meest biedende de naerste een schoone groote erfve mette huusinghen ende materiaelen daermede gaende zuyver ende onbelast staende ende ligghende ande oostsyde vande noordstraete binnen Veurne van suyden de Latynsche Schole ende van noorden het capucynen clooster de voorseyde erfve breet ter straete tweeeindertich voeten ende lanck tot het poortken staende van suyden neffens de capelle vande patres capucynen LXXVII voeten ½ zoo wie cooper wordt sal gehouden zyn aldaer an tander sich te trecken ende maecken eenen dweers meur vande hoochte vande meur vande capucynen sonder osiedrop er op te moeten hebben ende voorts te maecken ande voorseyde straete een huus van hoochde van twee staegen sonder thebben osiedrop thebben opde meur vande capucynen ende sal up ende jeghens den voorseyde meur meughen trecken een blende ghevel sonder eeniche veinsters te stellen anders dan vande zuutzyde up de tweede stagie vanden voorseyden huysen ende van westen straete metsgaeders van oosten boven ende beneden es oock voorts gheseght dat inder eeuwichheit voornomde huysen en sullen moghen wonen eeniche herberghiers, tappers ofte debiterders van wynen nochte bieren nochte oock enighe ambachtlieden doende neerrynghe metten haemer emers de gone die in heurlieder styl eeniche gheruchte ofte gheluyt maecken daermede den dienst ende devotie vanden voorseyde capucynen in eenicher manieren souden moghen wesen verhindert.

De verkoop op 30 maart 1616 wees het perceel toe aan François van Wyckhuuse en dit voor de prijs 400 pond parisis. Kort voor zijn overlijden in 1622, startte hij de voorbereidingen van de bouw op. Het was tenslotte Jacob de Bryarde, heer van Beauvoorde, die het geheel overkocht van de erfgenamen en de bouw in 1622 voltooid¹⁰. De nieuwbouw kwam daarop in handen van Joris Anderlynghe. Hij werd in 1627/28 geconfronteerd met de uitbreiding van de Vlaamse School ten zuiden¹¹. Dit gebouw werd mogelijk verlengd en zeker met een bouwlaag verhoogd, waarbij de zuidelijke gevel van het pand 25 als het ware werd ingekapseld¹².

De drie vroegste staten geven belangrijke inlichtingen omtrent de indeling en het gebruik van de kamers. De eerste dateert reeds uit 1642¹³ en bevat een korte beschrijving, die blijkbaar reeds in 1628 in de nota's van de nottarie was opgenomen. Het pand wordt beschreven als: *Huus ende erfve upde oostsyde vande noortstraete van noorden ieghens het voorhof vande paters capucynen ende van suuden jeghens de seminarie ofte latynsche schoole mette spynde ende coutse staende beneden inde voorcamer ende drie clamp coutsen te weten eene inde keucken ende de twee andere in twee camers boven mette lynwaetpersse upde solders jieghewoordigh bewoont by de vercoopers*.

Deze, en ook volgende boedelbeschrijvingen, maken duidelijk dat het basiscabaret van het pand bestond uit een voorbouw met ten oosten een haakse uitbouw van twee bouwlagen. Op deze wijze beantwoordt ook dit pand aan het basistype van de 16de – 17de eeuwse betere woningen in de binnenstad van Veurne.

Mogelijk was er tegen de achtergevel nog een eenlaagskamer aangebouwd. Deze laatste wordt beschreven in de staat van goed uit 1708¹⁴. Er is hierin verder sprake van de *voorcamer*, uitgerust met een openhaard, waarin twee bedden en tafel, een keuken, een achterplaats of koer en een *achterkamer* eveneens uitgerust met een haard en voorzien van een bed. Op de verdieping worden kamers (*op de camers boven*) en een zolder vermeld. Verder is er sprake van een comptoir (of bureau) met twee stoelen en een *perpitel met inctepot* en de kelder.

De recentste staat van goed dateert uit 1752¹⁵. Het huis is op dit moment reeds tot een bakkerij omgewerkt en er waren belangrijke onderverdelingen aangebracht. Er is sprake van een voorkamer

---

¹⁰ Nottarie, 1622: 4 mei: de weezen van joncher fransois van Wyckhuysse

An mher Jacques de Briarde als burchmeester ende landhouder vande commune ten behoufve der zelve stede

Seker erfve liggende van zuyden jeghens derfve vande Latynsche schole ende van noorden jeghens het clooster vande capucinen mette materialen daermede gaende ende de drie balcken die voor de zelve erfve liggen de voorseyde breedte ter straete 32 voeten ende lanck tot het poortkin staende van zuuden neffens de capelle vande patres capucynen 78 voeten.

¹¹ Brugge, Rijksarchief, kasselrijrekeningen Veurne, 1627/1628

Omaer Blauvoet ende Andries de Swarte, timmerlieden en de leveraers van houtte, Pieter Gravier, steenhauwer, wonende te Marchuyse, ende Mailliaert Ghyselinck, mr. Matsenaere, over de leverijnghe van eecken ghezaeghden houtte, tot oorboor van tnieuwe stick werck tot vermeerderinghe vande semenaria deser stede....IIIIc pond XVI sch

¹² Brugge, Rijksarchief, kasselrijrekeningen Veurne, 1627/1628

Jooris Anderijnghe, in bekentenisse van het consent ende vermeughen bij hem an de wet ghegheven van te laeten metsen ende wercken in den zuutgevel van den huuze van den zelve Jooris, staende van zuyden tclooster van de capucijnen alhier, zoo ver als strecken zal het nieuwe stick werck, dat bij den collegie gheresolveert is te maecken an de seminarie van de boursiers alhier in studie onderhouden .... IIc XVI lib.

¹³ Brugge Rijksarchief, Staten van Goed Kasselrij veurne, nr. 10588 – Petronelle Schipman-Knibbe +25 maart 1642, f°31 en 31v.

¹⁴ Brugge Rijksarchief, Staten van Goed Kasselrij Veurne, nr. 8801 – Josepha de Clercq-Everard +11 januari 1708, f°22 en vlg..

¹⁵ Brugge Rijksarchief, Staten van Goed Kasselrij Veurne, nr. 2631 – Joanne Therese Houvenaghel – de Man +26 december 1763.

(*eerste in den voorcaemer van den middelhuysse*) met daarin terug een woonruimte met bed en voorts van een *voor winckel ter straete alwaer bevonden wordt de lijnwaerdiere winckel beneffens het gebacken broodt*.

Verder is opgenomen een *keucken*, een *achter camer* (duidelijk een woonruimte...), een *voor camer van westen sijtse ter straete* (een slaapkamer...), de *grooten camer van oosten*, de *kleynen camer van oosten* (een slaapkamer), een *camerken van westen ter straete* (een slaapkamer) en de zolder.

De volgende staten van goed - (1763)¹⁶ en (1780)¹⁷, waarin het huis eveneens vermeld wordt, bevatten geen boedelbeschrijving.

Tot midden 18de eeuw behoren de eigenaars en bewoners van het woonhuis tot de Veurnse *high society*. In 1679 wordt niemand minder dan schepen en kroniekschrijver Pauwel Heindericx als eigenaar vermeld.

Dit veranderde blijkbaar in de 2de helft van de 18de eeuw. In 1750 was een bakkerij in het huis ingericht. Dit zou ruim 150 jaar zo blijven.

Het primitief kadasterplan van Veurne ¹⁸, nog opgenomen in de Hollandse periode (1815-1830) laat een pand van 9 op 12 m diep zien met een smalle aanbouw (afdak?) op de noordelijke zijde van nog eens 11,5 m lang. Het totale perceel loopt 51m diep en bestond uit drie afzonderlijke perceeltjes. Interessant is de trap aangeduid in het midden van de voorgevel. Dit wijst erop dat de ingangsdeur toen in het midden van de gevel stak.

Kort voor 1849 verbouwde men het pand tot zijn huidige vorm . Het Advertentieblad van 1849 vermeldt '*een huis, geteekend n°10, ten dienste van Broodbakkerij, onlangs geheel nieuw gebouwd*' ¹⁹

---

¹⁶ Brugge Rijksarchief, Staten van Goed Kasselrij Veurne, nr. 2631

¹⁷ Brugge Rijksarchief, Staten van Goed Kasselrij Veurne, nr. 15091

¹⁸ Rijksarchief Brussel, kadaster, primitieve plannen, Veurne. Kadastrale omschrijving Veurne, sectie A, nr.207.

¹⁹ Het Advertentieblad van 1849 vermeldt de verkoop van het huis:

1 koop. Een huis, geteekend n°10, ten dienste van Broodbakkerij, onlangs geheel nieuw gebouwd, hebbende verscheide kamers gelykvloers, verscheide kamers op het verdiep, afhanglykheden met de erf waer op de zelve gebouwd is, en open plaets achter het huis, palende van oosten zoo met het huis als met de erf aen het latynsch-kolleie, van noorden met het huis aen het huis en erf aen sieur Benignus Willems.

Gebruikt door sieur Laurentius Zoete, ten pryze van 270 francs by jare, met pagtregt tot den 23 april 1852.

Fig.5. Aanvraag van Emile Tahon voor het plaatsen van een ijzeren afsluiting in het pand. (Veurne, Nieuwe Archief, 544/11). Het plannetje toont geen schaal aanduiding.

Op 2 september 1902 richtte Emile Tahon een aanvraag aan de stad²⁰ om “mij aanvraaggen te bekomen voor het plaatzeren van eene ijzer grillage in het huis van d'heer Theodor Zoetten Nordstraete nr.19...het is om te plaatzeeren met den eerste april aenstaende 1903.”(fig.5). Hij krijgt de toelating op 18 september 1902. Tahon werkt de bakkerij om tot een beenhouwerij, die van vader op zoon tot eind jaren '50 in werking blijft.

Het aanpalende huis ten noorden (Noordstraat 27) gaat in kern vermoedelijk tot het begin van de 19de eeuw terug. Het geheel werd in 1910 naar ontwerp van J. Dumont (?) herbouwd²¹.

²⁰ Veurne, Nieuw Archief, nr.544-11.

²¹ Bouwen door de eeuwen heen, dl. 8n, p.472.

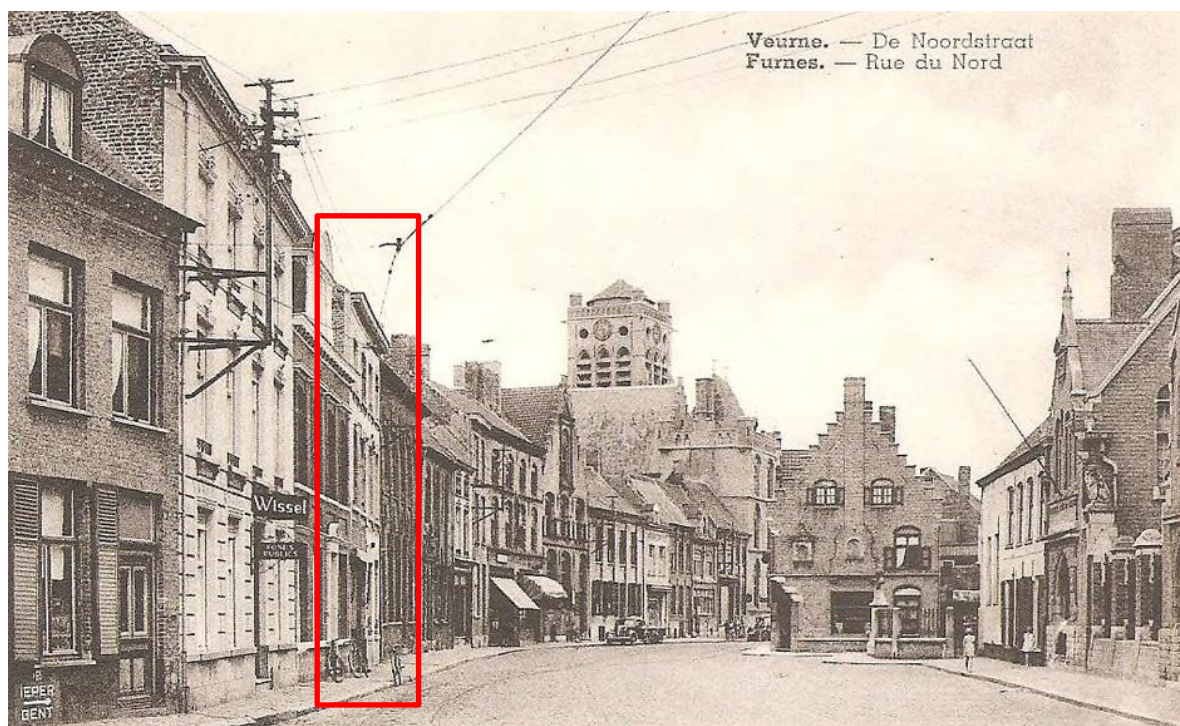

Fig.6. De Noordstraat tijdens het interbellum. Noordstraat 25 toont een bepleisterde gevel.

In 1960 verwierf de Belgische Staat het pand en werd het geheel opgenomen in het Koninklijk Atheneum.

De gelijkvloers wordt nu tot klaslokalen omgebouwd. Een inrichtingsplan van de gelijkvloers uit 1967²² voorzag een aantal ingrepen zoals het wegbreken van de schouwen en de muren (fig.7). Dit plan is slechts gedeeltelijk uitgevoerd. De schouwen werden verwijderd en de verbinding tussen de voor- en de achterkamer op de gelijkvloers gedicht. Wel werden de twee kamers zijde straat in elkaar gewerkt en werd een deuropening gerealiseerd naar het aanpalende pand nr. 23.

Bij deze werken verdween ook de originele balklaag tussen de gelijkvloers en de verdieping. Mogelijk is dan ook een nieuwe gevelsteen en nieuwe vensters aangebracht in de voorgevel en in de gelijkvloers van de achtergevel. Voor de opvulling van deze laatste is o.m. krantenpapier gebruikt. Een van de kranten is het titelblad van 'het Nieuwsblad' van 23 december 1971. Deze aanpassingswerken liepen dus zeker tot in het begin van de jaren '70.

²² Veurne, Archief Koninklijk Atheneum, Plan aanpassingswerken gelijkvloers huis Noordstraat 25, 18 april 1967 en 23 september 1968, sch.1/100

Fig.7. Anoniem, Plattegrond van de gebouwen Noordstraat 25 met aanduiding van de geplande aanpassingswerken, 18 april 1967, met verdere voorstellen genoteerd op 23 september 1968.

4. De bouwhistorische ontleding

4.1. Inleiding en methodologie

Het huidige pand was een diep pand met een straatgevel van 8,88 m breed en een diepte van 12/12.90 m. De straatgevel telde vier traveeën en drie bouwlagen (fig.7). Voor de oude gevel werd ca.1960 een voorzetsteen aangebracht. Op het moment van het onderzoek was het geheel niet meer in gebruik en binnenin sterk verwaarloosd.

Fig.8 . De achterzijde van de huizengroep met van links naar rechts de huizen Noordstraat 21, 23 en 25.

Fig. 9. De huizengroep met van rechts naar links de huizen Noordstraat 21, 23 en 25.

Een eerste verkenning van de huizengroep Noordstraat 21, 23 en 25 werd door ons reeds in december 2000 ondernomen. Het werd verdergezet door A. Lehouck²³.

Fig. 10. Veurne, Noordstraat 25, straatgevel (links) en achtergevel (rechts)

Dankzij de gegevens uit het historisch onderzoek beschikken we over een aantal precieze data en gegevens betreffende het gabarit en zijn evolutie.

Zo weten we dat de basisgabarit bestond uit een hoofdvleugel, waarop ten oosten een haakse vleugel aansloot. Beide vleugels omvatte twee bouwlagen en waren afgedekt met een zadeldak. De nok van de straatvleugel liep evenwijdig met de straat.

Bij de verbouwing midden 19de eeuw werd dit geheel onder één dak gebracht. De ruimte tussen de erfscheiding noord en de haakse vleugel werd hierbij ingenomen en tot een traphal met kamer omgewerkt. We kunnen also vijf grote onderdelen in het pand onderscheiden: het zijn de kelder, de hoofdvleugel, de haakse vleugel, de traphal en de zolder.

Bij de afbraak werden de tussengevels met de panden 23 en 27 behouden. De gegevens, in deze gevels gevat, blijven dus bewaard.

De bouwhistorische ontleding gebeurde in hoofdzaak op basis van de materiaalanalyse en meer bepaald door de analyse van de bakstenen. Hiervoor werden de muren geheel of gedeeltelijk vrij gelegd. Dit bleek echter niet overal mogelijk. De muren van de gelijkvloerse verdieping werden bij de aanpassingswerken van 1968 bestreken met betoncement. Deze was nauwelijks te verwijderen zonder het achterliggende baksteenparement te beschadigen. Deze muurpartijen konden niet volledig vrijgemaakt.

²³ Lehouck, A., Bouwhistorisch onderzoek in de Noordstraat te Veurne (W.-VI), *Archaeologia Mediaevalis*, 2002, p.67-69.

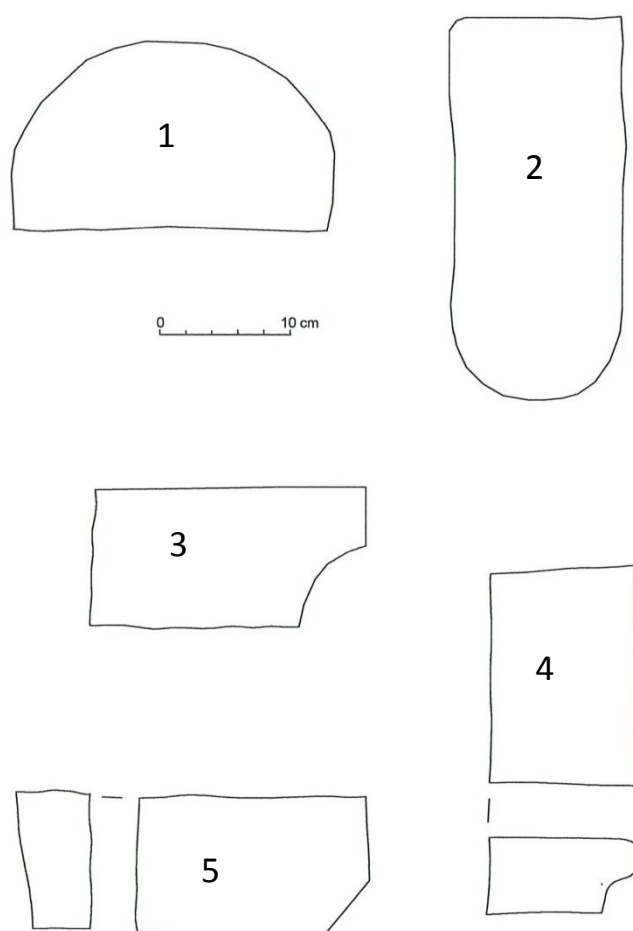

Bij het onderzoek van de baksteentypes vielen enkele bijzonderheden op.

Zo bleken funderingen en de tussenmuuropgetrokken met recuperatiebaksteen van 13de eeuwse baksteen, te oordelen naar de afmetingen, de bakwijze en de profielen (fig.11, 1-2). Vanwaar dit materiaal afkomstig is, is niet meer te achterhalen. In deze periode werd heel wat afbraakmateriaal afkomstig van de abdijen van de Duinenabdij en de Sint-Niklaasabdij in de handel gebracht.

De baksteen aangewend voor de nieuwbouw van 1618-1622 had een opvallende dikte (tot 7.5 cm) waardoor deze muurfragmenten zich gemakkelijk liet aflezen. De muren waren bovendien gevoegd met een opvallend witte kalkmortel met duidelijke kalkinclusies.

In het puin werden enkele profielstenen aangetroffen (fig.11, 3-5).

Fig.11. Bakstenen aangetroffen tijdens het onderzoek.

13de eeuwse profielbaksteen.

1. Halfronde afdeksteen.

2. Baksteen voor lijstwerk of muraalboog.

Begin 17de eeuwse profielbaksteen voor lijstwerk

3. baksteen met kwarthol

4. baksteen met bollijst

5. Baksteen met afschuining (vensterboogomlijsting?)

Lijst van de aangetroffen baksteentypes

Baksteen	Plaats	Datering
Lichtrode baksteen ? x13/14 x 9,8 cm	Funderingen en binnenmuur	13 ^{de} E. (herbruik)
Gele baksteen 22,5 x 10,5 x 5/7,5 cm (10 lagen = gemiddeld 73 cm, maar varieert sterk), staandverband, witte kalkmortel	Origineel metselwerk	1618 - 1622
Gele baksteen 21,5 x 9,7/10,5 x 5,3 cm (10 lagen = 62 cm), staandverband, lichtgrijze kalkmortel	Voorgevel eerste verdiep	Kort voor 1859
Gele baksteen 21,5 x 5,7 x ? (6 lagen = 40,5 cm), langverband, leem	Rookschouw	
Gele baksteen 22 x 10,5 x 5,5 cm (10 lagen = 77 cm)	Muur koelkastruimte	3 ^{de} kwart 19 ^{de} E.
Snelbouw	Afsluitmuur	1968

4.2. De kelder (fig.12 en 13)²⁴

De straatvleugel was volledig onderkelderd. De kelder was overdekt met een korfbooggewelf waarvan de as evenwijdig liep aan de straat. De parementsteen van de wanden en het gewelf is de reeds vernoemde gele baksteen met een binnenmetselwerk van gerecupereerde 13de eeuwse baksteen.

---

²⁴ Van de kelder werd op vraag van Onroerend erfgoed een fotogrammetrische opname gemaakt.

Fig. 12. De kelder voor de afbraak. Links bovenaan de keldertoegang met links ervan de resten van een koelcel, hier na WOII geplaatst. Links onderaan de originele toegang tot de Noordstraat, later omgebouwd tot een binnentrap. Rechtsonder het keldervenster, door een latere opgetrokken scheimuur opgedeeld.

De oude toegang zijde straat bleef bewaard. Ze bleef, mits enkele aanpassingen, in gebruik. In de straatgevel stak aan de noordelijke zijde een tweede toegang. Deze werd vermoedelijk tijdens het interbellum omgebouwd uit een kwartcirkel aanzettende trap, die niet naar buiten, maar naar de gelijkvloers leidde. Het bouw materiaal is hier opnieuw een gele mechanische baksteen.

Een tweede toegang lag tegen de oostmuur. Deze bestond uit een halfcirkelvormige opening in het gewelf. Vermoedelijk was dit een aangeefluik voor de keuken.

De huidige toegang tot de kelder, die via een rechte baksteentrap verloopt, is niet origineel en vermoedelijk pas in de bouw fase van 1859 aangelegd.

De keldervloer bestond uit schorren met een zijde van 33 à 34 cm.

De kelder werd na verloop van tijd verder opgedeeld. De zuidelijke helft is over de volledige breedte opgedeeld. Van de houten toegangsdeur was enkel de omlijsting, en dan nog gedeeltelijk, bewaard.

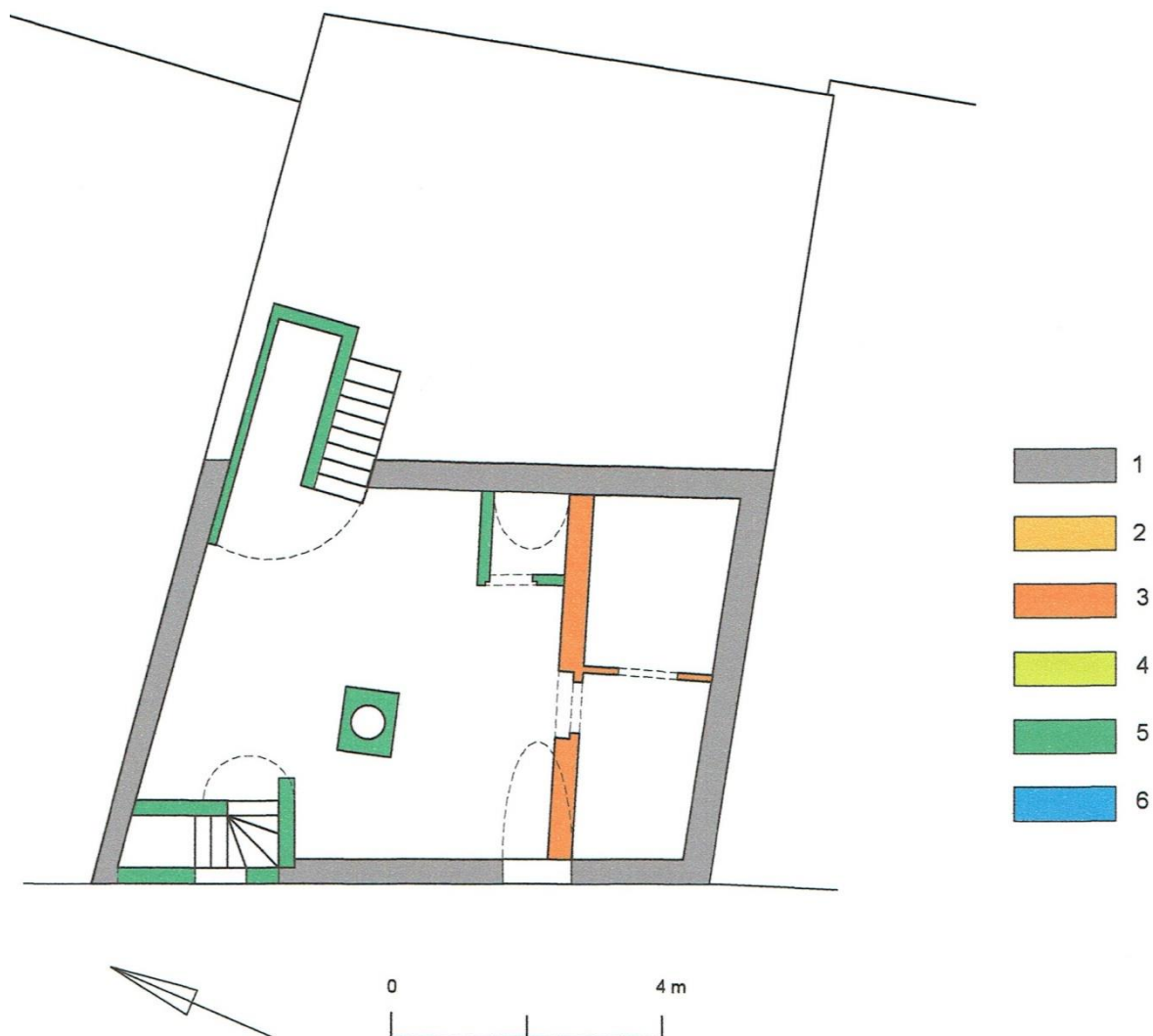

Fig.13. Kelderplan.

1. 1616-1622.
2. 1627.
3. 15de – 16de eeuw.
4. Kort voor 1859.
5. Constructies in functie van de beenhouwerij, na 1902.
6. 1968-1971.

Fig.14. De kelder tijdens de afbraak. Boven de doorsnede van het keldergewelf met rechts de zijkant van de toegang (A). onderaan de kelder na de afbraak van het gewelf. 1.De waterput. 2. De herwerkte toegang. 3. De aanzet van het keldergewelf met het achterliggende metselwerk van gerecupereerd 13de eeuwse baksteenmateriaal.

In de hoek van de oostelijke muur en de eerste opdeling is een tweede kleine opslagruimte ingebouwd. Deze lijkt recenter.

Bij de bebouwing begin 20ste eeuw werd naast die trapruimte een koelcel uitgebouwd. Deze maakt deel uit van een apart bouwblok dat op de gelijkvloerse verdieping oorspronkelijk een rookoven met afvoerpijp omvatte. Hiervoor waren enkele belangrijke ingrepen nodig. Er kwam een nieuwe afdekking/vloer op basis van een constructie met ijzeren H- en T-profielen. Ook de rookoven werd na verloop van tijd (na WOII?) tot een koelcel omgebouwd.

In het midden van de kelder was recent een waterput gestoken (fig.14.1). Deze bestaat uit een constructie met ringen, die bovenaan gevat is in een vierkante gemetselde blok van 65/75 cm zijde vervaardigd uit mechanische gele baksteen. Ook deze constructie houdt verband met de beenhouwerij.

4.3. De gevels(fig.15)

De noordelijke en zuidelijke topgevel bleken goed bewaard. De gevels werden immers ingekapseld in de gevels van de aanpalende panden.

Fig.15 . De voor- en achtergevel.

De voorgevel telde twee en een halve bouwlagen. Dit gabarit verraadde een 19de eeuwse datering. De gevel werd kort na 1968 aangepast onder meer door een nieuwe gevelsteen, een vernieuwd schrijnwerk en een nieuwe dakbedekking met mechanische pannen, althans voor het vlak aan de straatzijde.

Deze gevelsteen bedekt een bepleisterde baksteengevel, die hier iets voor 1859 opgetrokken werd ter vervanging van de vermoedelijk nog oorspronkelijke 17de eeuwse gevel.

De achtergevel bleek iets beter bewaard. Hier ging de eerste bouwlaag nog tot de originele constructie terug terwijl de verdieping tot de verbouwing uit het midden van de 19de eeuw teruggaat.

De gevel bezat nog zijn houten gootlijst. Het oostelijke dakvlak bestond uit golfpannen.

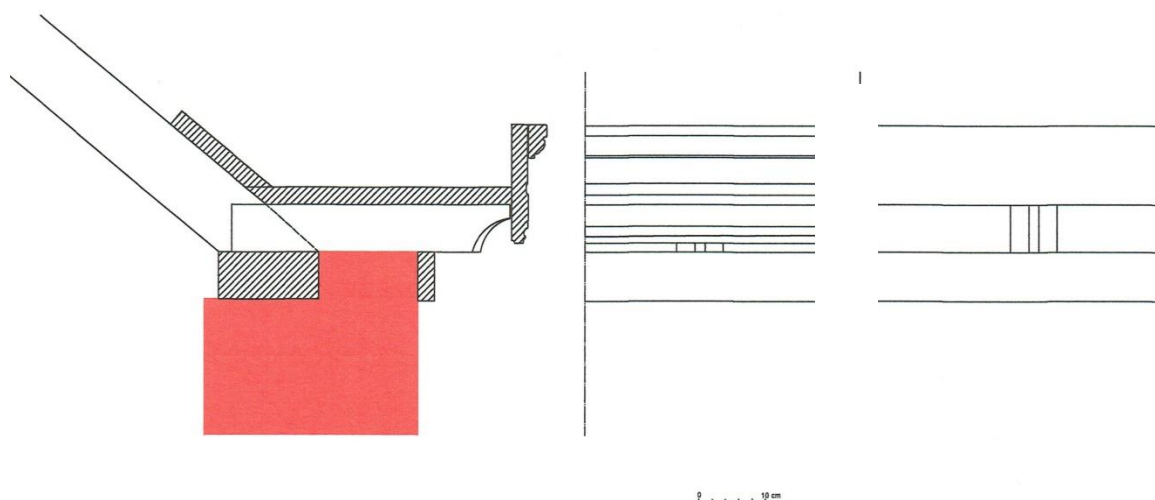

Fig.16. Gootlijst van de achtergevel. Doorsnede en vooraanzichten.

De zuidelijke zijgevel werd reeds in 1627 volledig ingekapseld in de noordelijke gevel van de nieuwe Vlaamse School. Bij de verbouwing van midden 19de eeuw werd een aanvullende driehoek gerealiseerd. Hierin was ook heel wat herbruikmateriaal verwerkt.

De noordelijke zijgevel was iets moeilijker te onderzoeken. Uit de verkoopvoorwaarden weten we dat deze gevel paalde aan de doorgang naar het kapucijnenklooster, vrijstaand was en geen openingen mocht bevatten. De verdere scheiding gebeurde vermoedelijk met een tuinmuur.

De grond van deze doorgang kwam pas vrij na de openbare verkoop van het klooster in 1783. Wanneer en hoe het perceel daarna werd opgevuld is niet duidelijk. Het primitief kadaster, opgemaakt in de Hollandse periodes (1815-1830), laat reeds een huis zien. Deze reikte vermoedelijk niet over het toenmalige gabarit van de bouw Noordstraat 25. De noordelijke tussengevel werd dan ook kort voor 1859 volledig ingekapseld. Of hierin ook de tuinmuur werd opgenomen hebben we niet kunnen nagaan.

De zuidelijke geveltop werd in 1626/27 ingebouwd in de nieuwe gevel van de Vlaamse School, en verkeert derhalve in een goede staat (fig.18-20).

De puntgevel, met een helling van 56°, opgebouwd met de vermelde gele baksteen van 22,5 x 10.3 x 7.5/5 cm (10 lagen = varieert sterk). Het geheel is gemetseld met een witte kalkmortel, waarvan het teveel over het parement werd uitgestreken. De voegen tonen een daagstreep. Opvallend is de variërende dikte van de steenlagen: de bakstenen werden blijkbaar vooraf op dikte geselecteerd.

De geveltop met schoorsteen is aan de buitenzijde afgewerkt met brede schichten. De vierkante schoorsteenpijp is ingebouwd met in het midden van de schoorsteenvlakken en verticale hoekige stijlen, rustend op kraagsteentje. De schoorsteen zuid is bovenaan met twee horizontale lijsten afgewerkt. Op de zuidelijke gevel zijn nog de openingen voor de muurankers te zien. Eén van de originele ankers bleef bewaard.

De noordelijke puntgevel toonde een gelijkaardige afwerking. Ook deze gevel is nog bewaard gebleven en is gedeeltelijk zichtbaar op de zolder van het aanpalende pand Noordstraat 27²⁵. Aan de

²⁵ Met dank aan Jan Verstelee, die me toeliet de gevel te bestuderen.

binnenzijde tekent de geveldriehoek zich nog duidelijk af in het uitspringende blok metselwerk (fig.17). De eigenlijke aangepaste nieuwe tussengevel, aangebracht bij de bouw van het aanpalende pand Noordstraat 27 is duidelijk minder dik.

Van de originele schoorsteenpijpen zijn enkele de afdrukken op de binnengevels bewaard.

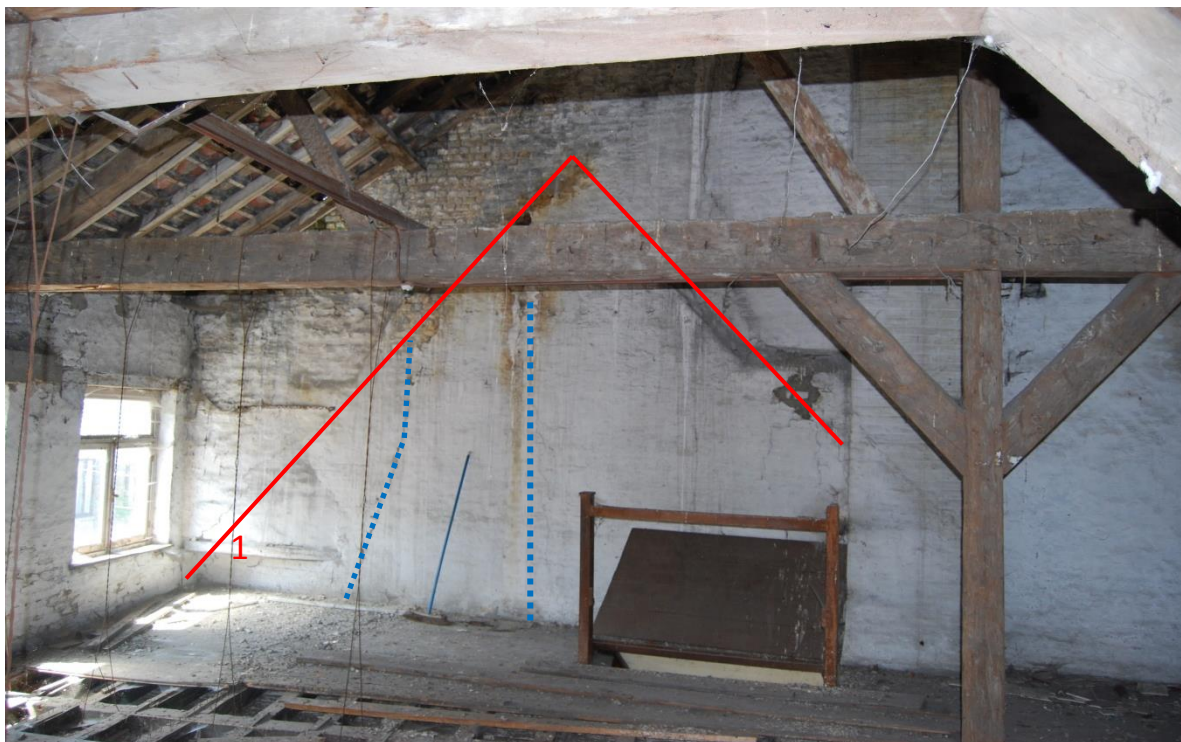

Fig.17 . De noordelijke geveltop met de ingekapselde 17de eeuwse geveltop en de afdruk van de schoorsteen (puntlijn). In de westelijke hoek zijn verbindingen gemaakt met de nieuwe straatgevel. Er is een houten trekbalk (1) met daarboven een uithoeving aangebracht om de voorgevel beter te verankeren.

Fig.18 . Een detail van het metselwerk van de buitenzijde van de zuidelijke puntgevel. Dit werk is uitzonderlijk goed bewaard gezien het feit dat het nauwelijks 2 à 3 jaar aan de weersomstandigheden is blootgesteld.

Fig.19. Boven: de binnenzijde van de noordelijke geveltop. Onderaan: de buitenzijde van de zuidelijke geveltop van het 17de eeuwse pand Noordstraat 25, gezien vanop de zolder van het aanpalende pand Noordstraat 23. Bemerk het verzorgde metselwerk met schichten.

Fig.20. Schoorstenen bezijden het pand Noordstraat 25. Op het onderste gedeelte van de zuidelijke schoorsteen zijn nog de hoekige stijlen te zien (pijl). De schoorsteen werd verhoogd bij de aanbouw van het pand Noordstraat 23. De schoorsteen (2) maakt deel uit van het pand Noordstraat 27. De schoorsteen (3) is de schoorsteen van de rookoven.

4.4. De hoofdvleugel

De gelijkvloerse verdieping is sterk verbouwd. Deze vleugel omvatte twee kamers, in de teksten de *voorkamer* en de keuken genoemd. Uit het primitief kadaster kunnen we afleiden dat de toegangsdeur centraal in de gevel was geplaatst (althans voor de verbouwing kort voor 1859). Dit element en indeling van de balklaag op de verdieping (zie verder), laat vermoeden dat de straatgevel drie traveeën telde.

Hoe deze *opdeling* van de gelijkvloers juist verliep, is niet meer na te gaan.

In de jaren '60, bij het ineenwerken van de twee kamers, verving men de oude balklaag volledig door een nieuw raster met stalen H-profielen en ingelegde baddings. De openingen in het muurwerk laten evenwel toe het balkrooster te reconstrueren. Er waren twee moerbalken. Tegen de zuid- en noordmuur was telkens een strijk balk aangebracht.

Omtrent de oude *bevloering* is niets gekend. Bij de recente ombouw werd de vloer afgelaagd tot op het straatniveau, waardoor alle sporen van eventuele oudere bevloeringen en opdeling verdwenen.

Beide kamers waren uitgerust met *openhaarden*. We kunnen vermoeden dat de kamer zuid als keuken dienst deed. De openhaard hier is intens gebruikt.

Gezien de opvallende breedte leek het schoorsteenblok tegen de zuidmuur nog de basis van de oorspronkelijke haard te bevatten. Bij de afbraak konden de resten hiervan onderzocht.

Deze haard was intens gebruikt (fig.21). In de onderboezem van de stookplaats was een rondboognis aangebracht, opgevuld met horizontaal gelegde platte tegels. Op ongeveer 2 m hoogte was in het stookkanaal een 'buik' aangebracht teneinde de tocht te versterken.

Fig.21 . De resten van de openhaard tegen de zuidmuur van de gelijkvloerse verdieping.

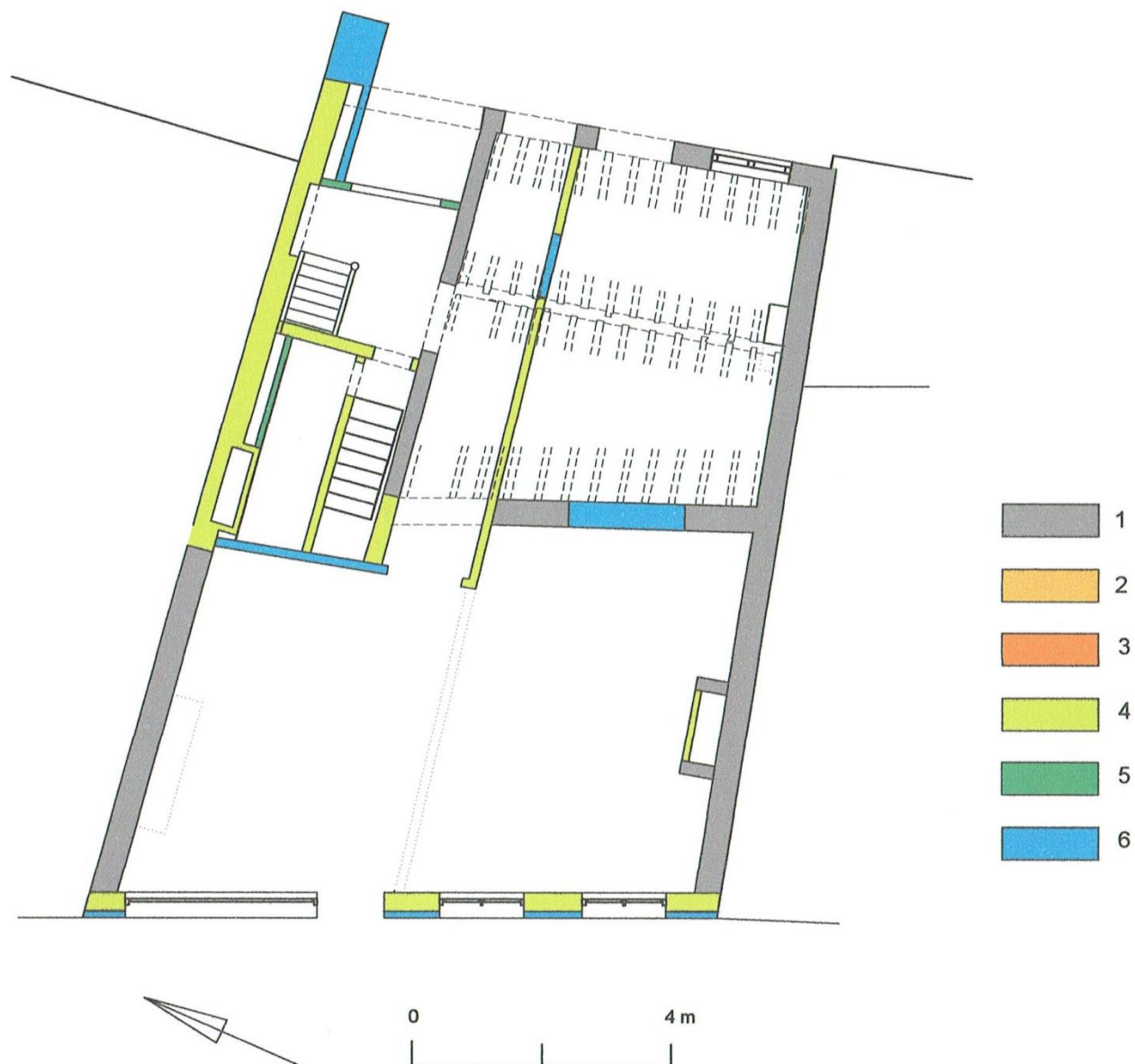

Fig.22. Grondplan van de gelijkvloerse verdieping.

1. 1616-1622.
2. 1627.
3. 15de – 16de eeuw.
4. Kort voor 1859.
5. Aanpassingen in functie van de beenhouwerij, na 1902.
6. 1968-1971.

De kamer straatzijde verdieping toont eenzelfde beeld met dit verschil dat de balklaag bewaard bleef. De sporen in de bepleistering van het plafond maken duidelijk dat deze kamer ooit onderverdeeld was in twee nagenoeg gelijke kamers. De meest noordelijke kamer werd na verloop van tijd nog eens opgedeeld. De staten van goed bevestigen dat reeds in de 18de eeuw de ruimte opgedeeld was in een kleine en grote kamer.

De zuidelijke binnenmuur toont nog de gedichte openhaard (fig. 13, gele pijlen). Deze laatste werd midden 19de eeuw vervangen door een compacte schoorsteen met haard. Bezijden deze nieuwe haard waren twee muurkasten aangebracht.

De gevel is uitgerust met houten T-vormige klappamen, die vermoedelijk bij de opfrissing van de gevel begin jaren '60 zijn aangebracht.

De balklaag van olmenhout, is samengesteld uit twee moerbalken en drie vakken kinderbalken, verzonken in dezelfde moerbalken samen met twee ravelijnconstructie voor de schouwpijpen.

De randen van de moerbalken tonen een eenvoudig kwartrondprofiel met biesjes. De balksleutel is een afzonderlijk stuk, opgenageld op de balk. De nagels zelf zijn in gedreven, waarna de opening door een houten spie is afgedekt. Ook deze balksleutel toont een kwartbolprofiel tussen biesjes. De overgang bestaat uit een ojiefprofiel met een halfbol. Tegen de korte gevels zijn strijk balken aangebracht.

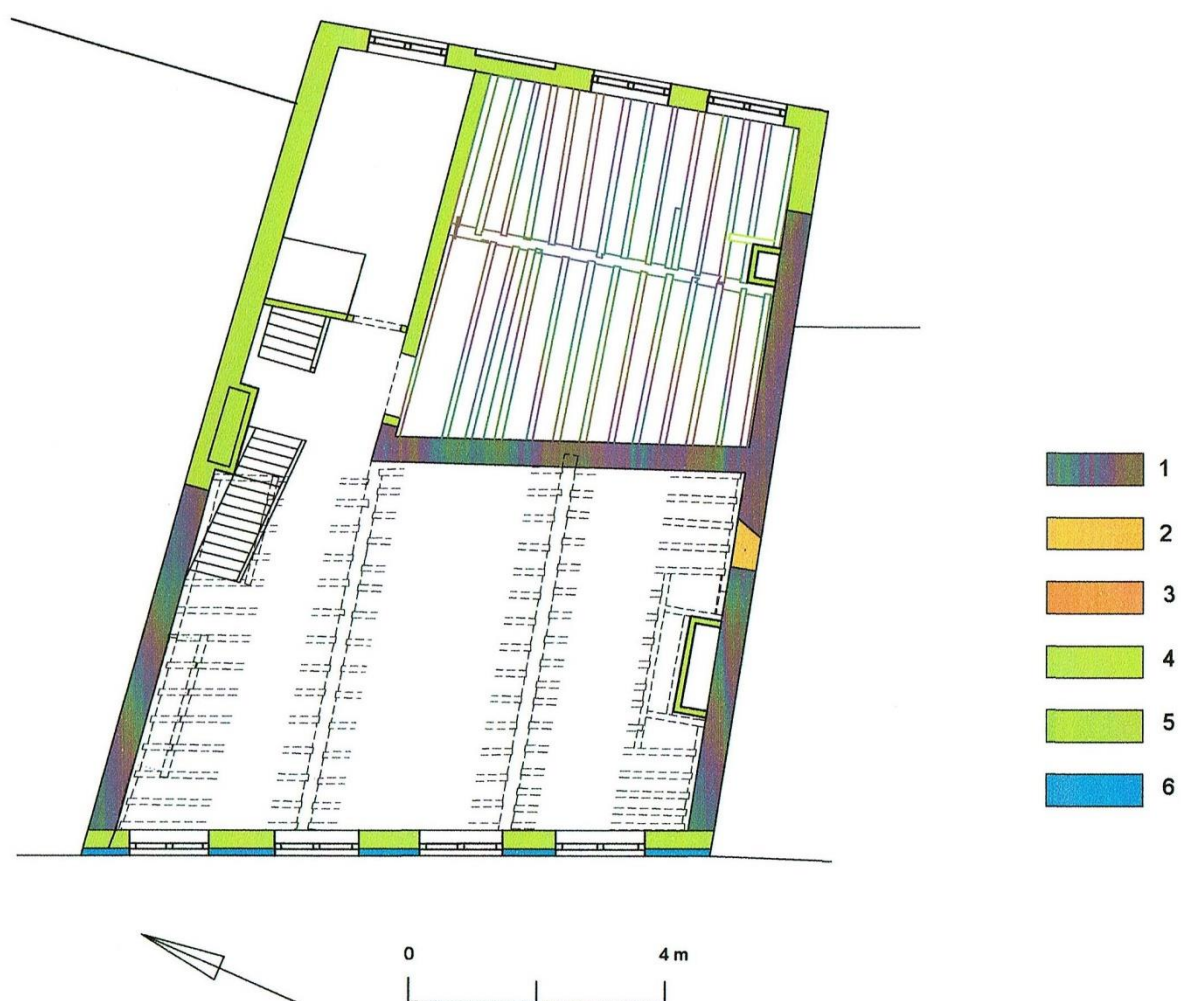

Fig.23. Grondplan van de verdieping.

1. 1616-1622.
2. 1627.
3. 15de – 16de eeuw.
4. Kort voor 1859.
5. Aanpassingen in functie van de beenhouwerij, na 1902.
6. 1968-1971.

Fig. 24. De zuidmuur van de verdieping van het voorgebouw. De muur toont nog de bouwnaad van de dichting van de openhaard (1). Deze werd midden 19de eeuw vervangen door een compacte schoorsteen. Links van de haard was een smal venster aangebracht, dat echter reeds in 1627 gedicht werd bij de bouw van de aanpalende Vlaamse School (2). Bezijden deze haard werden midden 19de eeuw twee muurkasten aangebracht.

Fig. 25. De noordmuur van de verdieping. In het muurwerk zijn nog de sporen van het stoekkanaal van de openhaard te zien (1). De minder duidelijke naad (2) is vermoedelijk een spoor van de trapkoker van de eerste bouw. De derde bouwnaad (3) is afkomstig van de 19de eeuwse schoorsteen van de rookoven.

De kinderbalken zijn 10.5 cm breed en gelegd met een tussenafstand van 32.5/33 cm. Bij de meest noordelijke vlakken liggen de balkjes in elkaars verlengde met een totaal van 15 per vlak. Het

zuidelijke vlak daarentegen telt 16 balkjes. Enkele van de balkjes tonen een zwaluwstaartverbinding²⁶.

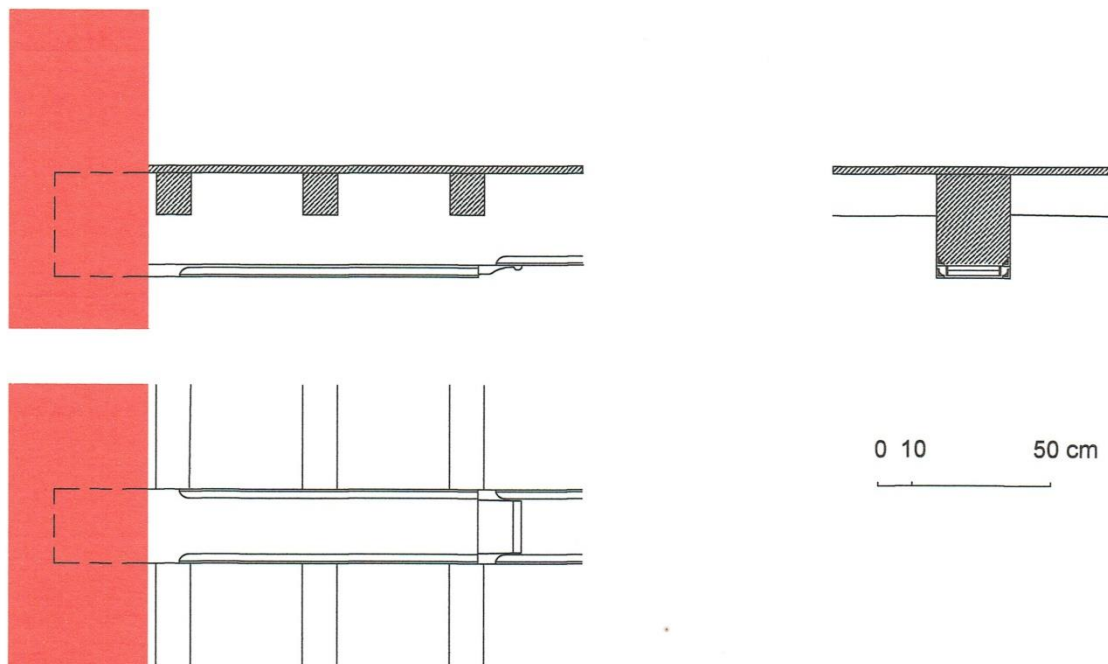

Fig.26. De balksleutel van de balklaag.

4.5. De haakse vleugel

De *haakse vleugel* is dan weer beter bewaard. De achtergevel omvatte 4 traveeën en bekroond met een houten gootlijst.

Terug op basis van het type baksteen bleek de eerste bouwlaag van deze vleugel is nog origineel. De dagkanten van de vensters – de twee linkse openingen zetten de binnendagkanten licht schuin aan. De rest van de dagkanten zijn bij het plaatsen van de nieuwe vensters weggekap.

²⁶ Omtrent het gebruik van deze verbindingen zie: Enderman, M., 2014

Fig.27. De oostgevel tijdens de afbraak. De onderste bouwlaag bleek nog tot de originele bouw te behoren. Vanaf de aanzet van de strekken is het geheel midden 19de eeuw herbouwd. Rechts de doorgang naar de traphal. Voor de afdekking was een 17de eeuwse houten latei herbruikt, afgedekt met een ontlastingsboog.

De noordelijke muur – de noordmuur van de gang – bleek tot de oorspronkelijke bouw (fig.27) terug te gaan. Deze muur was slechts één baksteen dik (ca.22 cm breed) en helde fel naar buiten. Dit werd in de 19de eeuw langs de gangzijde, met pleisterwerk gecorrigeerd waarin ingewerkte platte pannen staken.

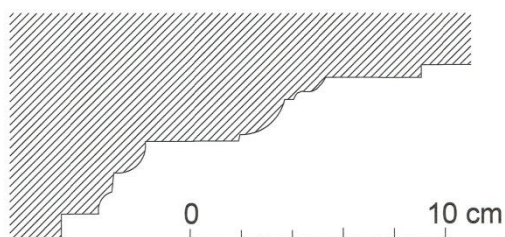
Deze basis ruimte werd bij de verbouwing midden 19de eeuw verder onderverdeeld met een gang aan de zijde van de noordelijke muur. Deze gang verbond de achterplaats rechtstreeks met de winkelruimte. Er waren doorgangen naar de traphal en naar de kamer zuid.

De ruimte bewaarde onder het 19de eeuwse stucplafond resten van de originele balklaag. Dit geheel was opgebouwd uit een noord-zuidlopende moerbalk met ingelaten kinderbalken. Enkele van de kinderbalken zijn met een halve zwaluwstaart verzegeld. De kinderbalken zijn in de muur verwerkt. Een 4-tal zijn met muurankers in de oostelijke gevel vastgezet. Een strijk balk ontbreekt. De ingepleisterde moerbalk zelf is verlevendigd met een kwartbol tussen biesjes.

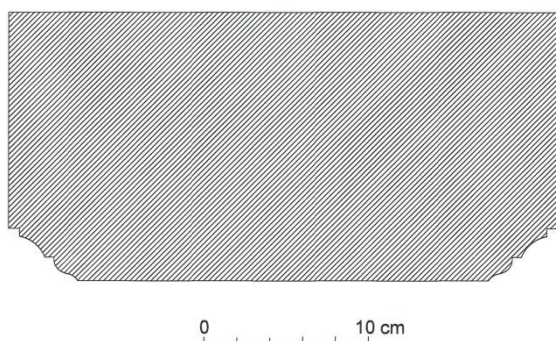
Fig.28. Kamer gelijkvloers, resten van de originele 19de eeuwse plafondbepleistering met randprofilering. De 19de eeuwse schouw is in 1968 afgebroken. Zijn breedte bedroeg ca.1m.

De kamer zuid was na de verbouwing midden 19de eeuw een leefkamer. Het geheel kreeg een pleisterplafond met een geprofileerde randprofilering.

Fig.29. Randprofilering van de leefkamer op de gelijkvloerse verdieping

Rechts in de gevel steekt een doorgang naar de traphal. De latei van de doorgang (lengte) bleek een gerecupereerd 17de eeuwse element mogelijk afkomstig van een deur- of vensterstijl. De buitenprofiel bestaat uit een ojief en een belijste kwarthol. Het geheel was afgedekt van een ontlastingsboog in de vorm van een korfboog van een koplaag dik.

Fig.30. Latei van de doorgang naar de traphal.

Deze latei is een gerecupereerd 17de eeuwse element mogelijk afkomstig van een deur- of vensterstijl.

De *verdieping* van de vleugel is grotendeels herbouwd in het midden van de 19de eeuw. Enkel in de zuidelijke gevel zijn nog delen van de oorspronkelijke constructie bewaard (fig.31).

Fig.31. De zuidmuur van de verdieping van de haakse vleugel. In de oostelijke helft is de bouwnaad (pijl) te zien tussen het oorspronkelijke metselwerk – rechts – en de 19de eeuwse verbouwing.

In de oostvleugel is de balklaag boven de verdieping midden 19de eeuw vernieuwd. Het geheel is vervaardigd uit dennenhout en opgebouwd uit een centrale oostwestlopende moerbalk (19 cm breed) en twee strijk balken met ingelaten kinderbalken. Deze laatste zijn gemiddeld 8,5 à 10 cm breed en 11/11.5 cm hoog.

Deze oriëntatie is duidelijk ingegeven in functie van de opvang van de spanten van de 19e eeuwse bekapping. De strijk balk boven de oostelijke muur en de moerbalk vormen immers de onderbouw voor de twee spanten van de bekapping (zie verder).

In tegenstelling tot de straatgevel bewaarde de oostelijke gevel nog zijn originele 19de eeuwse kruisramen. Oorspronkelijk waren deze vensters uitgerust met schuiframen, die na verloop van tijd tot klapvensters zijn omgewerkt.

De afwerking van de muren bestaat uit een raaplaag van witte sterk verschraalde kalk, geëffend met een witte kalklaag. Vermoedelijk vanaf ca. 1900 kreeg de kamer een afwerking met behangpapier. Hier konden we vier behangpapieren onderscheiden. De oudste (ca.1900?) had een egaal bordeaurode kleur. De volgende toonde jugendstil-achtig bloemmotieven. De laatste tenslotte toonde grijze gestileerde bloemmotieven (interbellum). De nog aanwezige behangpapier was vermoedelijk in de jaren '50 aangebracht en was sterk door het licht aangetast.

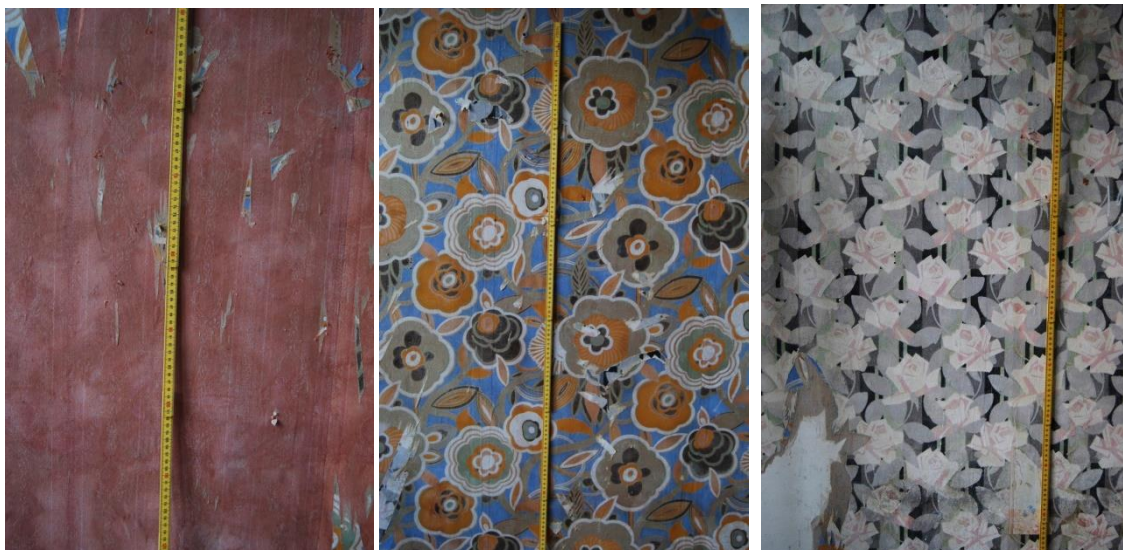

Fig.32. Behangpapieren op de binnenmuren van de kamer verdieping in chronologische volgorde.

4.6. De traphal (fig.33-34))

Hoe de verticale circulatie in het 17de eeuwse woning verliep is niet duidelijk. Er zijn aanwijzingen voor een trapconstructie in de noordoosthoek van de straatvleugel: er is de inplanting van de verdwenen openhaard iets uit de middenas van de noordmuur en er is een zwakke bouwnaad rechts van dezelfde haard. Verdere sporen ontbreken omdat deze door allerlei latere verbouwingen verstoord werden. We kunnen hier een houten spiltrap in een kast veronderstellen.

Midden 19de eeuw vulde men de ruimte tussen de haakse vleugel en de noordelijke perceelgrens in. In deze nieuwe ruimte kwam de nieuwe verticale circulatie tot stand.

Op de gelijkvloers vinden we de nieuwe toegang naar de kelder, maar wel met een luik kon afgedekt. De verticale circulatie wordt verzorgd via twee eenvoudige steektrappen, die achter elkaar en niet boven elkaar zijn aangebracht.

Fig.33. De trapconstructies. Links de aanzet van de steektrap vanuit de gelijkvloers naar de verdieping. Bemerkt de nis, die vermoedelijk een doorgang naar het achterliggende perceel verbergt. Rechts de zoldertrap op de 1ste verdieping.

Fig.34. De houten scheidingswand van de kleine kamer op de verdieping. Op de binnenzijde was muurkast aangebracht.

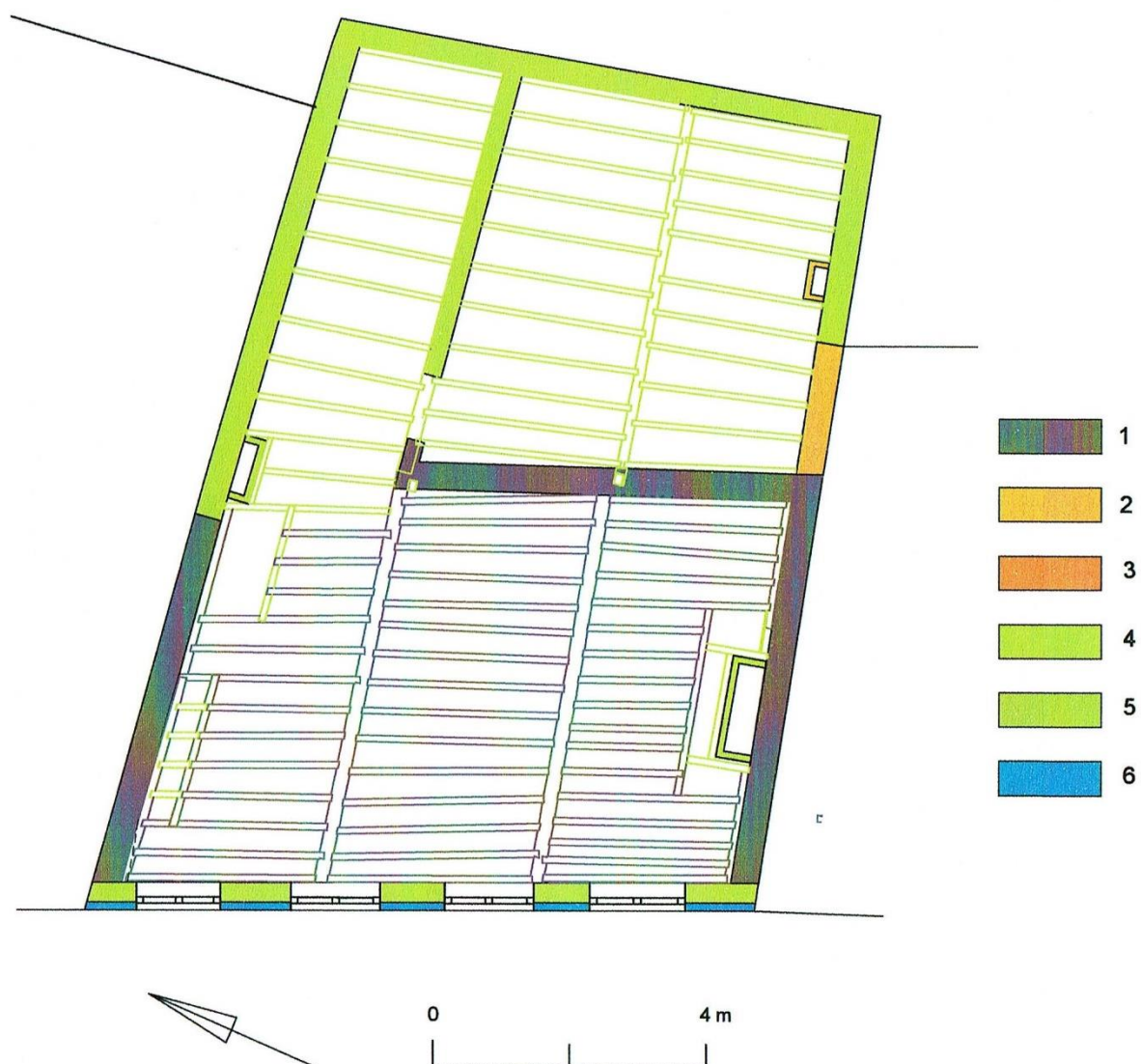

Fig.35. Grondplan van de zolder met de balklagen.

1. 1616-1622.
2. 1627.
3. 15de – 16de eeuw.
4. Kort voor 1859.
5. Aanpassingen in functie van de beenhouwerij, na 1902.
6. 1968-1971.

In de nieuwe aangepaste noordmuur was een schoorsteen ingebouwd, die geen verbinding geeft op de verdieping en waarvan de onderzijde op de gelijkvloers, nu weggebroken was voor de constructie van een koelcel. De functie van deze schouw is niet meteen duidelijk: mogelijk betreft het de schoorsteen voor de verdwenen broodoven of voor een rookoven.

De kleine kamer boven de trap is verlicht met één venster. Er is geen verwarmingselement voorzien. De kamer is zijde trap met een houten afscheidswand afgesloten.

4.7. De bekapping(fig.36)

Van de originele bekappingen bleef niets bewaard. De huidige dakkap dateert van kort voor 1849.

De dakkap is onregelmatig. Zijde voorgevel (straatzijde) reikt de gevel tot 2 ½ bouwlagen dit in tegenstelling tot de achtergevel, die slechts 2 bouwlagen telt. Dit geheel wordt in één tijd overspannen over een diepte van 12 m. De nokhoogte bedraagt De dakvlakken tonen een helling van 40°.

De bekapping dateert uit het midden van de 19de eeuw en is opgebouwd met gezaagde dennenhouten balken en verbonden met pen-gatverbindingen. De stijl en de stutten boven de schaarbalk zijn duidelijk recuperatie, mogelijk van de 17de eeuwse bekapping.

De spanten zijn van noord naar zuid gemerkt met gekapte telmerken.

Het geheel is opgebouwd uit twee ondersteunde schaargebinten met een nokgebint, en overspant een ruimte van niet minder dan 12m.

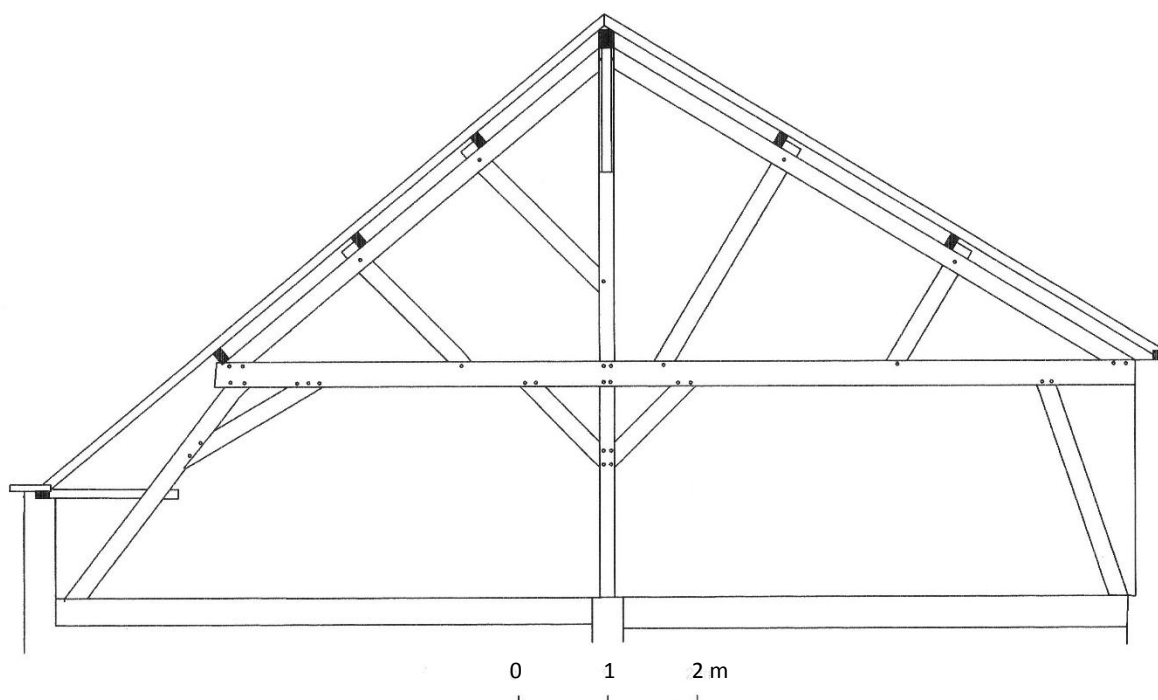

Fig.36. De opbouw van een spant van de bekapping

De basis van elk spant is een schaargebint, in het midden ondersteund door een steun rustend op de tussenmuur. De stutten van het nokgebint worden versterkt door 2 x 2 stijlen, die vanop de schaarbalk en één vanop de hoofdstijl vertrekken. Naast de nokbalk zijn aan de oost- en westzijde respectievelijk 2 en 3 gordingen voorzien. Het pannendak toont also een eerder zwakke helling van 40° voor het

oostelijk dakvlak en maar 31° voor het westelijke dakvlak. Het pannendak omvatte twee soorten pannen: aan de straatzijde waren golfpannen of Vlaamse pannen aangewend, die met kalkmortel waren gefixeerd. Voor het oostelijke dakvlak betreft het mechanische pannen, die blijkens de stempels, vervaardigd zijn in Marke bij Kortrijk²⁷.

De zolder vormt nu één grote ruimte. Ooit was ze opgedeeld: het meest zuidelijk spant toont nog sporen van een planken scheidingswand met resten van behangpapier. Het meest recente krantenpapier is afkomstig van 'Le Journal' van 18 mei 1921, maar de onderste lagen krantenpapier zijn duidelijk ouder en kunnen gerust tot de verbouwing van midden 19de eeuw teruggaan. Deze sporen gingen terug tot een kamer aangebracht in de zuidwestelijke hoek van de zolder. De muren in die zone waren geel gekaleid. De andere binnenmuren toonden een witte kaleilaag.

Fig.37. De bekapping respectievelijk gezien vanuit het ZO en het NW.

²⁷ De stempel vermeldt Marcke lez Courtrai Belgium

Fig. 38. De bekapping gezien vanuit het NO.

5.Besluit

Het pand Noordstraat 25 gaat terug tot 1622. In dit jaar of kort erna werd op een braakliggend perceel bezuiden de doorgang naar de kapel van de Kapucijnen door Jacob de Bryarde een ruim woonhuis opgetrokken.

Het geheel bestond uit een pand op een L-vormige plattegrond van twee bouwlagen hoog, afgedekt met zadeldaken. De hoofdvleugel telde drie traveeën, met een nok evenwijdig aan de straat.

Van deze bouw zijn nu nog enkele elementen bewaard: het zijn de kelder en de tussengevels. De zuidelijke tussengevel bleef goed bewaard, verwerkt als ze werd in de noordgevel van de uitbreiding van de Vlaamse school in 1626 (Noordstraat 23). Ook de noordelijke tussengevel zit verwerkt in de tussengevel van Noordstraat 27.

De originele balklagen zijn bewaard boven de gelijkvloerse verdieping van de oude keuken en boven de verdieping van de hoofdvleugel. De straat- en de achtergevel werden midden 19de eeuw grotendeels vernieuwd of grondig verbouwd.

Het gabarit is typisch voor de midden 19de eeuwse huizenbouw in het centrum van de stad. Het pand Noordstraat 29, opgetrokken in 1859, vormt als het ware een spiegelbeeld van het hier behandelde pand²⁸.

Op de straatgevel werd ca.1960 een nieuwe mechanische gevelsteen aangebracht.

---

²⁸ Delepiere A.-M. & Lion M. met medewerking van Huys M. 1982, *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Veurne*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 8N, Brussel – Gent, 472.

Literatuur

Bonquet, T. & De Gryse, J., *Archeologisch vooronderzoek Koninklijk Atheneum (Veurne, prov. West-Vlaanderen)*, Sijsele, 2011.

Dalle, D., *Historiek van het Koninklijk Atheneum te Veurne (1851-1951)*, 1951.

Delepiere A.-M. & Lion M. met medewerking van Huys M. 1982, *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie West-Vlaanderen, Arrondissement Veurne*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen 8N, Brussel - Gent.

Enderman, M., Binten met een staartje, *Stichting Bouwhistorie Nederland, Nieuwsbrief*, nr.56, 2014, p.50 – 61.

Lehouck, A., Het verstedelijkingsproces en de oudste stenen burgerwoningen van Veurne, *Handelingen der Maatschappij voor Geschiedenis en Oudheidkunde te Gent*, 56, 2002, p.1-34.

Lehouck, A., Bouwhistorisch onderzoek in de Noordstraat te Veurne (W.-VI), *Archaeologia Mediaevalis*, 2002, p.67-69.

Messiaen, M., 1996. *Veurne in oude prentkaarten*, deel 2, Zaltbommel, 1996.

Termote, J., Het poortje van het "Seminarie" (1739) en de architectuur in de eerste helft van de 18de eeuw te Veurne, *De Gidsenkring*, XVIII, 3, 1980, p. 4-13.

Termote, J., Het stadsarcheologisch en het historisch-topografisch onderzoek in Veurne in de periode 1982 tot 1992, *Westvlaamse Arcaeologica*, 9, 1993, 1, p.11-32.

Termote, J., Het huis "die Nobeke Rose" en de Oude Ooststraat. Een bijdrage tot de historische topografie van de stad Veurne, *Archikrant*, 10, 2000, p.9-19.

Termote, J., *Bouwhistorisch verkenning van het pand Noordstraat 25 te Veurne*, 2014

Van Acker, J., 1993. Over renten in Veurne-Ambacht, *Archikrant* 4, 1-2, p.22-35.

Van den Berghe, F., *Geschiedenis van de Latijnse Schoole en van het Bisschoppelijk College te Veurne*, Veurne, 1952.

Hendriks, L. & van der Hoeve, J., *Richtlijnen bouwhistorisch onderzoek. Lezen en analyseren van cultuurhistorisch erfgoed*, Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed, Den Haag, 2009.

Bronnen

Brugge, Rijksarchief

TBO 95-107; Staten van Goed Kasselrij Veurne

02631 (1763)

06012 (1752)

08801 (1708)

10588 (1642)

15091 (1780)

Brussel, Rijksarchief

Primitief kadaster Veurne

Veurne, archief Koninklijk Atheneum

Plattegrond van de gebouwen Noordstraat 25 met aanduiding van de geplande aanpassingswerken, 18 april 1967 met verdere voorstellen genoteerd op 23 september 1968, sch.1/100

Algemeen plan van de gebouwen van het Koninklijk Atheneum, Rijksscholengroep Veurne SABMO, 1 oktober 1987, sch.1/200.

Veurne, Stadsarchief

Nieuw archief

Bouwdossiers

Nr.544/11

Kaarten en plannen

3. Kadasterplan sectie A., toestand 1909

Popp-kaart centrum Veurne, sch.1/2000

Oude landmaten kasselrij Veurne

Voet = 0,278 m

Roede= 0,00151 ha

Addendum: Archeologische waarneming op 2/12/2016

Janiek De Gryse

a) De locatie van het vooronderzoek met vermelding van:	Provincie	
	Gemeente	
	Deelgemeente	/
	Postcode	8630
	Adres	Veurne Noordstraat
	Toponiem	
	Bounding box (Lambertcoördinaten)	X _{min} = 30412 Y _{min} = 197315 X _{max} = 30428 Y _{max} = 197326
b) Het kadasterperceel met vermelding van gemeente, afdeling, sectie, perceelsnummer of -nummers en kaartje	Veurne, 1e afd., sectie A, nr. 206m Figuur 39	
c) Een topografische kaart van het onderzochte gebied waarvan de schaal afgestemd is op de grootte van het projectgebied	Figuur 40	
d) Alle betrokken actoren en specialisten	Janiek De Gryse (erkend archeoloog) Johan Termote (archeoloog, bouwhistoricus)	
e) Personen buiten het project die geraadpleegd of betrokken werden voor algemene wetenschappelijke advisering	nvt	
f) Projectcode	VENO-17	
g) Vindplaatsnaam	Veurne Noordstraat	
h) Oppervlakte Projectgebied	103,84m ²	
i) Oppervlakte onderzocht gebied	103,84m ²	
j) Opdrachtgever	GO!	
k) Projectverantwoordelijke	Janiek De Gryse Ruben Willaert bvba T: 050/36 28 20 E: janiek@rubenwillaert.be	
l) Bevoegde overheid	J. Vandeveld Agentschap Onroerend Erfgoed T: 09/276 24 51 E: Jessica.vandeveld@vlaanderen.be	
m) Nr. Opgravingsvergunning	2017/006	
n) Nr. vergunning metaaldetectie	2017/006 (2)	
o) Uitvoering van het veldwerk	2/12/2016	
p) Beheer en plaats documentatie	Veurne	

q) Beheer en plaats van stalen en vondsten	Veurne
r) Bijzondere voorwaarden	Bijzondere voorwaarden bij de vergunning voor een archeologische opgraving: Veurne Noordstraat 25 (2017/006).
s) Archeologische verwachting	Cfr. 1.4. Archeologische verwachting
t) Wetenschappelijke vraagstelling	Cfr. 1.2. Onderzoeksopzet en uitgangspunten
u) Aanleiding tot het onderzoek	Cfr. 1.1. Kader
v) Eventuele randvoorwaarden	nvt

A. Kader

Omdat de geplande bouw van de school op korte termijn eventueel archeologisch erfgoed op de planlocatie kan aantasten, is door het agentschap Onroerend Erfgoed (OE) van de Vlaamse Overheid aanbevolen om het verwijderen van de keldervloer archeologisch te begeleiden.

Het archeologisch onderzoek werd uitgevoerd door het archeologisch projectbureau Ruben Willaert bvba. Het terreinwerk is uitgevoerd op 2 december 2016.

In de bijzondere voorwaarden, die opgemaakt zijn door het agentschap Onroerend Erfgoed werd de archeologische opdracht omschreven als:

In het kader van een algemene renovatie van het Koninklijk Atheneum, wordt ter hoogte van de Noordstraat 25 een pand gesloopt om een toegang te creëren naar de achterliggende schoolsite. Het pand bezit een 17de-eeuwse kern en is beschermd binnen het stadsgezicht, maar het huidig voorkomen is het resultaat van 19de- en 20ste-eeuwse verbouwingen. De resterende erfgoedwaarde situeert zich voornamelijk in de kelder en tussengevels van het gebouw. Het gebouw verkeert verder in slechte bouwfysische toestand. Daarom heeft Onroerend Erfgoed ingestemd met de sloop, op voorwaarde van een grondige bouwhistorische analyse van de kelderverdieping en een archeologische begeleiding van de sloopwerken.

Minimaal volgende onderzoeksvragen moeten beantwoord worden:

- *Wat zijn de gekende archeologische en historische gegevens?*
- *Hoe was de oude perceelsindeling?*
- *Welke info is er nog te vinden over de huidige bebouwing of voormalige constructies op het terrein?*
- *Wat is de bouwgeschiedenis van de bestaande bebouwing?*
- *Zijn er aanwijzingen voor de aanwezigheid van resten van oudere fasen onder huidige vloer-/kelderniveau?*
- *Zijn er bovengrondse structuren die een weerslag hebben op het archeologisch bodemarchief (i.c. stortkokers, waterputten, enz)?*
- *Wat was de invloed van de bestaande bebouwing/verhardingen op het archeologisch erfgoed?*
- *Op welke diepte bevindt zich de natuurlijke bodem?*
- *Wat is de aard, omvang, datering, en conservatie van de aangetroffen archeologische resten onder/achter de bestaande kelder?*
- *Wanneer werd het terrein voor het eerst in gebruik genomen voor bewoning? Komt dit overeen met de historische gegevens?*

- *Welke specifieke activiteiten hebben in het onderzoeksgebied plaatsgevonden? Wat zijn de materiële aanwijzingen hiervoor? Passen deze in de historische context van de locatie?*
- *Wat zeggen de aangetroffen vondsten over de welstand, levenswijze, sociale, economische en culturele achtergrond van de bewoners van het plangebied gedurende hun gebruiksperiode?*
- *Levert het organische en anorganische vondstmateriaal nieuwe inzichten inzake ontstaans- en bewoningsgeschiedenis van de site, eventueel ook over de materiële cultuur?*
- *Op welke manier ontwikkelde de bewoning en ruimtelijke structuur zich tussen de late middeleeuwen en de 20ste eeuw?*
- *Kunnen de historische gegevens fijngesteld worden?*
- *Hoe kaderen de resultaten van dit onderzoek binnen onze kennis van de site (op basis van het historisch onderzoek) en van de ontwikkeling van de stad Veurne algemeen?*

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden, wordt de nodige literatuur en kaarten geraadpleegd en worden referenties gezocht indien valabel voor de interpretatie van de structuren. Een grondige lezing van het rapport van het vooronderzoek is noodzakelijk voor een correcte inschatting van de offerte.

De fotogrammetrische opname van de kelder, in functie van het bouwhistorisch onderzoek, werd uitgevoerd door MEET HET. De archeologische waarneming werd uitgevoerd door J. De Gryse, S. Eggermont en B. Polfliet. Het archeologisch onderzoek vond plaats onder toezicht van J. Vandeveld (Vlaamse Overheid, Agentschap Onroerend Erfgoed, OE).

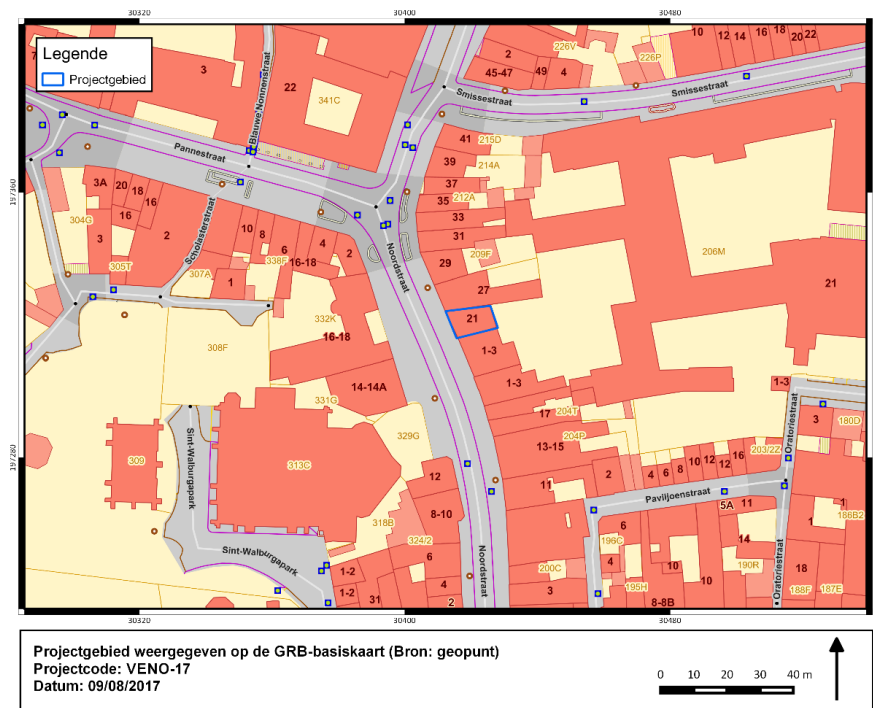
Gezien de afwezigheid van archeologische sporen, werd in overleg met J. Vandeveld besproken dat deze waarneming als addendum kon toegevoegd worden aan het rapport van het bouwfysisch onderzoek, zodat het rapport als 1 geheel beschouwd kan worden²⁹.

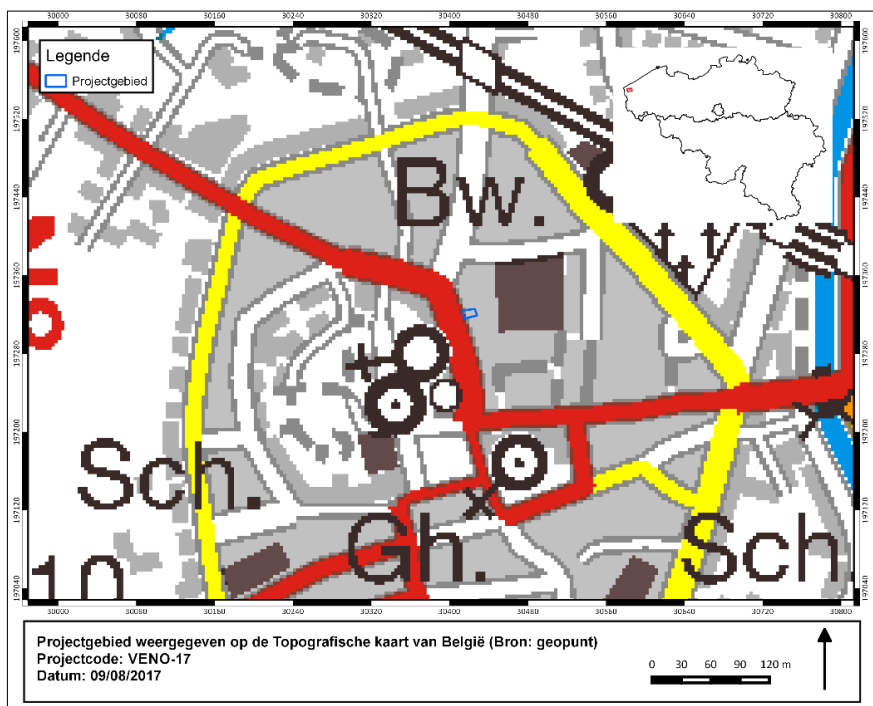
²⁹ Schriftelijke mededeling J. Vandeveld, 7/08/2017.

B. Ruimtelijke situering

Figuur 39. Projectgebied weergegeven op de GRB-basiskaart

Figuur 40. Projectgebied weergegeven op de topografische kaart

Het projectgebied situeert zich in het centrum van de stad Veurne. Kadastraal staat het projectgebied gekend als Veurne, 1e afd., sectie A, nr. 206m.

C. Fotogrammetrische opmeting van de kelder

Zoals hoger aangegeven, werd de kelder integraal opgemeten d.m.v. fotogrammetrie. Voor de gedetailleerde foto's en opmetingsplan kan verwezen worden naar bijlage 1.

D. Archeologische waarneming

De waterput in de kelderruimte bleek zeer recent: het ging om een put op basis van betonringen (1m diameter en 50cm hoog). Tijdens het onderzoek konden 3 ringen geteld worden. Deze wijze van putconstructie werd pas vanaf de jaren '50 toegepast³⁰.

In overleg met het Agentschap Onroerend Erfgoed (Jessica Vandeveld) en Johan Termote werd hierop besloten om -na de sloop van het opgaand muurwerk - enkel het verwijderen van de keldervloer nog archeologisch op te volgen. Doel was het verkrijgen van inzicht in de aan- of afwezigheid van sporen onder de keldervloer. Het niveau net onder de keldervloer correspondeerde met de maximale uitgraafdiepte.

Ondanks de moeilijke zichtbaarheid t.g.v. de aard van de afbraakwerken, kan gesteld worden dat net onder het vloerniveau geen archeologisch relevante sporen werden aangetroffen. Er kan verwezen worden naar de figuren hieronder. Er werd geen verder archeologisch onderzoek uitgevoerd.

Figuur 41. Overzichtsfoto van de natuurlijke bodem onder de keldervloer

³⁰ Beschrijving en schriftelijke mededeling J. Termote.

Figuur 42. Overzichtsfoto van de natuurlijke bodem onder de keldervloer

Bijlage (Fotogrammetrisch onderzoek)

De opnamen die hierna opgenomen zijn, zijn sterk gecomprimeerd, wat resulteert in kwaliteitsverlies.
De originele fotobestanden zijn opgenomen op de CD-ROM, die toegevoegd werd aan dit rapport.

